

เครื่องวัดคุณภาพชีวิตและสังคม
ของหมู่บ้านชาวมุสลิมและชุมชนบนพื้นที่สูง

โดย

นายธีระวุฒิ อรุณเวช

ขอประเมินเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง
นักวิจัยสังคมศาสตร์ 9 ชช. ด้านวิจัยชาวเขา
ตำแหน่งเลขที่ 25

กรมประชาสงเคราะห์

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

7
12.05.6
8649 ก
2344

โรงพิมพ์กระทรวงแรงงาน
และสวัสดิการสังคม
05718
เครื่องวัดคุณภาพชีวิตและ

012.05.1

เลขเรียกหนังสือ.....	๖๔๙๗ ๒๕๔๕
เลขทะเบียน.....	5718
วันที่.....	๑ มิถุน ๒๕๔๕

บทคัดย่อ

หัวข้อเรื่อง	เครื่องชีวิตคุณภาพชีวิตและสังคมของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง
ผู้ศึกษา	นายธีระวุฒิ อรุณเวช

การจัดทำเอกสารเชิงวิชาการ เรื่อง "เครื่องชีวิตคุณภาพชีวิตและสังคมของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง" มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบถึงเครื่องชีวิตคุณภาพชีวิตและสังคมของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง
2. เพื่อทราบถึงระบบสารสนเทศและการประยุกต์ใช้เครื่องชีวิตคุณภาพชีวิตและสังคมของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง ของกองสงเคราะห์ชาวเขา
3. เพื่อทราบถึงแนวทางการใช้ประโยชน์ ปัญหาอุปสรรค ในการประยุกต์ใช้เครื่องชีวิตคุณภาพชีวิตของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเครื่องชีวิตคุณภาพชีวิตและสังคมของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง ในกรอบหรือขอบเขตองค์ประกอบโดยรวมของกองสงเคราะห์ชาวเขา ซึ่งครอบคลุมองค์การในสังกัดกองสงเคราะห์ชาวเขา ซึ่งประกอบด้วย กองสงเคราะห์ชาวเขา สำนักงานส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนที่สูง จ.เชียงใหม่ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา 14 แห่ง รวมถึงหน่วยงานหรือองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ระบบการสำรวจจัดเก็บการได้มาซึ่งข้อมูล การประมวลผล การวิเคราะห์ และการประยุกต์นำใช้ประโยชน์เครื่องชีวิตคุณภาพชีวิตและสังคมของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง

วิธีการศึกษา ศึกษาโดยวิธีการรวบรวมค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ ผลงาน รายงานจากผลการปฏิบัติงานในระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ของกองสงเคราะห์ชาวเขา และจากการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคลากร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานข้อมูล และเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติในพื้นที่รวมทั้งประชากรในพื้นที่ดำเนินการในความรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา 14 แห่ง แบบสุ่มโดยไม่ใช้แบบสอบถาม

ผลการศึกษา ทำให้ได้รับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาเครื่องชีวิตคุณภาพชีวิตและสังคม ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนกลาง และการพัฒนาชนบท ทราบถึงแนวคิดหลักการ และเครื่องชีวิตคุณภาพชีวิตและสังคมของแต่ละหน่วยงานที่พัฒนาขึ้นมา และลักษณะ

การประยุกต์นำใช้ประโยชน์ โดยที่ผลจากการศึกษาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูงของกองสงเคราะห์ชาวเขา การพัฒนาประสบความสำเร็จ โดยข้อมูลสารสนเทศที่ได้ ได้มีการนำใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการพิจารณาจัดทำแผนงาน โครงการ กิจกรรม ร่วมกับข้อมูลพื้นฐานอื่น ๆ ในกระบวนการจัดทำแผนเพื่อการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง และเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานราชการในสังกัดกรมประชาสงเคราะห์ และหน่วยงานราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งองค์กรภาคเอกชน และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเป็นอย่างดี และเป็นที่ยอมรับในข้อมูลสารสนเทศที่ได้ โดยถือเป็นศูนย์กลางข้อมูลชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาและนำใช้เครื่องชี้วัดทางสังคม ได้บรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ สามารถตอบสนองต่อนโยบายในระดับกรมประชาสงเคราะห์ กองสงเคราะห์ชาวเขา และแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชนสิ่งแวดล้อมและสิ่งเสพติดบนพื้นที่สูง ได้เป็นอย่างดี

ในส่วนของการนำใช้ประโยชน์ จากการศึกษาพบว่า การนำใช้ประโยชน์และประยุกต์ใช้ข้อมูล โดยใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้น ร่วมกับข้อมูลพื้นฐานอื่น ๆ ในกระบวนการจัดทำแผนงาน โครงการ กิจกรรม แบบมีส่วนร่วม ตั้งแต่ในระดับพื้นที่ของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง โดยเจ้าหน้าที่และชาวบ้านมีการดำเนินการในระบบร่วมกัน ตั้งแต่การจัดเก็บ รวบรวมข้อมูล ประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านสามารถเรียนรู้ปัญหา ทราบถึงปัญหา ความรุนแรงมากน้อย และแนวทางการแก้ปัญหา และนำข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้น เพื่อการพิจารณาจัดทำแผนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ โดยส่วนหนึ่งเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนของกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ และในระดับเจ้าหน้าที่ใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นของฝ่ายแผนงานโครงการ ใช้เพื่อการจัดทำแผนงาน โครงการ กิจกรรม การติดตาม ประเมินผล ในงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ทั้งในระดับศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาทั้ง 14 ศูนย์ สำนักงานส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนที่สูง จ.เชียงใหม่ และกองสงเคราะห์ชาวเขา และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี บรรลุตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

จากผลการศึกษา การประยุกต์นำใช้ประโยชน์ข้อมูลสารสนเทศเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง โดยเป็นที่ยอมรับและมีการนำใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวางทั่วไปก็ตาม แต่จากการศึกษาพบว่าในกระบวนการ ขั้นตอนการดำเนินงาน การสำรวจ จัดเก็บ และการพัฒนาระบบข้อมูลเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูงยังไม่ครอบคลุมพื้นที่เป้าหมายทั้งหมด เป็นเพียงดำเนินการในพื้นที่หมู่บ้านจำนวน 1,838 หมู่บ้าน จากจำนวน 3,746 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 45 และการรวบรวมบันทึกข้อมูล ประมวลวิเคราะห์ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ยังพบว่า คอมพิวเตอร์ และโปรแกรมการ

ปฏิบัติงานคอมพิวเตอร์ เพื่อการบันทึก ประมวล วิเคราะห์ข้อมูล ไม่สามารถนำมาใช้งานได้เท่าที่ควร ด้วยเป็นคอมพิวเตอร์รุ่นเก่า และโปรแกรมปฏิบัติงานไม่สามารถสนองต่อการปรับเปลี่ยนข้อมูลที่มีการพัฒนาได้ รวมทั้งการนำใช้ประโยชน์ข้อมูลที่ได้ยังไม่ สามารถนำมาใช้ได้อย่างเต็มที่ เกี่ยวเนื่องด้วย มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ รองรับการจัดทำแผนงาน โครงการ กิจกรรม ตามข้อมูลจากเครื่องซีวิต ได้จำกัด และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานตั้งแต่ในระดับพื้นที่ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ข้อมูลระดับศูนย์ ยังขาดความรู้ ความเข้าใจเท่าที่ควรในการดำเนินการของระบบข้อมูล ของเครื่องซีวิตคุณภาพชีวิตและสังคมของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเห็นควรจัดทำแผนเพื่อพิจารณาพัฒนาและปรับปรุง ให้มีความทันสมัยมีความเหมาะสมและสามารถนำใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

คำนำ

เอกสารวิชาการฉบับนี้สำเร็จลุล่วงมาได้ด้วยดี ด้วยได้รับความกรุณาจากท่านมุนินทร์ ดิยายน นักวิจัยสังคมศาสตร์ 9 ชช. หัวหน้าสำนักงานส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบน ที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นผู้ที่ให้ความรู้ คำปรึกษาชี้แนะ ตลอดจนแนะนำวิธีการ และขั้นตอน ในการจัดทำเอกสารวิชาการครั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ในส่วนของผู้ปฏิบัติงานงานข้อมูล ฝ่ายแผนงานและโครงการ เจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่หน่วย เขตพื้นที่ ของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาประจำจังหวัดทั้ง 14 ศูนย์ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูล สำนักงานส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนที่สูง จ.เชียงใหม่ รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ให้ความรู้ ให้ข้อมูล คำแนะนำ และข้อชี้แนะ ตลอดจนแนวทางในการจัดทำเอกสารในครั้งนี้ จึงขอขอบคุณ ทุก ๆ ท่าน มา ณ โอกาสนี้

ธีระวุฒิ อรุณเวช
เจ้าหน้าที่บริหารงานประชาสัมพันธ์ 8
กรกฎาคม 2544

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและความเป็นมา	1
1.2 หลักการและเหตุผล	2
1.3 วัตถุประสงค์	3
1.4 วิธีการดำเนินงาน	3
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.6 นิยามศัพท์	3
บทที่ 2 ทฤษฎีผลงานการวิจัยและรายงานที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 แนวคิดเครื่องซี้วัดสังคมและคุณภาพชีวิต	5
2.2 เครื่องซี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม	7
2.3 ชนิดของเครื่องซี้วัด	8
2.4 การใช้เครื่องซี้วัดและคุณภาพชีวิตและสังคม	9
2.5 เครื่องซี้วัดคุณภาพชีวิตและการพัฒนาสังคม	9
บทที่ 3 การพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา	12
3.1 กรมประชาสงเคราะห์กับงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา	12
3.2 นโยบายรัฐในการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา	12
3.3 การพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาของรัฐที่ผ่านมา	16
3.4 นโยบายและการดำเนินงานของรัฐในปัจจุบัน	22
3.5 ปัญหาการพัฒนาบนพื้นที่สูงในประเทศไทย	24
บทที่ 4 เครื่องซี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง	28
4.1 ความเป็นมาและความสำคัญ	28
4.2 กระบวนการพัฒนาเครื่องซี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม	29
4.3 เครื่องซี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม	30
4.4 เครื่องซี้วัดความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนชาวเขา	51
4.5 เครื่องซี้วัดครอบครัวผาสุก	59
4.6 เครื่องซี้วัดงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา	61
4.7 การประยุกต์ใช้เครื่องซี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม	66

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 5 คุณภาพชีวิตและสังคมของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง	71
5.1 คุณภาพชีวิตและสังคมระดับหมู่บ้าน	71
5.2 คุณภาพชีวิตและสังคมระดับครัวเรือน	76
บทที่ 6 สรุปผลและข้อเสนอแนะ	83
6.1 สรุปผล	83
6.2 ข้อเสนอแนะ	85
บรรณานุกรม	87
ภาคผนวก	89
ประวัติผู้เขียน	90

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงเกณฑ์การชี้วัดข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง	35
ตารางที่ 2 แสดงเกณฑ์การชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนชาวเขา	57
ตารางที่ 3 แสดงเกณฑ์การชี้วัดครอบครัวผาสุก	60

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและความเป็นมา

ชาวเขา เป็นชนกลุ่มน้อยที่มีเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีที่แตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ของประเทศ จากการสำรวจของกรมประชาสงเคราะห์ เมื่อปี พ.ศ. 2540 พบว่ามีประชากรชาวเขา ในพื้นที่ 20 จังหวัด ของประเทศไทย จำนวน 774,316 คน โดยตั้งบ้านเรือนอาศัยกระจัดกระจายบนภูเขา ซึ่งเป็นพื้นที่ห่างไกล ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน บริการของรัฐยังไม่ทั่วถึง ทำให้เป็นผู้ด้อยโอกาสในการได้รับบริการจากรัฐ ในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต

กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เป็นหน่วยงานหลักหน่วยงานหนึ่งที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาล ให้ดำเนินการเพื่อพัฒนาประชากรกลุ่มเป้าหมายให้สามารถพัฒนาตนเองและสังคมได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวเขา คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2532 กำหนดวัตถุประสงค์ แนวทาง และนโยบายการแก้ไขปัญหาคความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับชาวเขา และการปลูกพืชเสพติดไว้ 3 ด้าน คือ 1.ด้านการเมืองการปกครอง 2.ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 3.ด้านการอนุรักษ์ การใช้และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และรูปแบบนโยบายที่ยึดถือในการดำเนินงานใช้นโยบายรวมพวก ซึ่งบางทีเรียกว่า “นโยบายบูรณาการ” โดยมีเป้าหมายเพื่อมุ่งพัฒนาให้ชาวเขาเป็นพลเมืองไทยที่มีคุณภาพ สามารถช่วยเหลือตัวเองได้

ปัจจุบันคณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2540 กำหนดกรอบการดำเนินงานของกรมประชาสงเคราะห์ ตามแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชนสิ่งแวดล้อมและการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2540-2544 คือ 1) เป็นแกนในการประสานการดำเนินงานพัฒนาข้อมูลประชากรบนพื้นที่สูงร่วมกับกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) ส่งเสริมสวัสดิการสังคมบนพื้นที่สูง ตลอดจนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 3) รับผิดชอบพัฒนาจิตใจและส่งเสริมการเผยแพร่พุทธศาสนาบนพื้นที่สูง 4) พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาในภารกิจที่หน่วยงานปกติไม่สามารถดูแลได้ ตามนโยบายรัฐบาลด้วยการแก้ไขปัญหาคความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับชาวเขาและการปลูกพืชเสพติด และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตราที่ 80 วรรคสอง ระบุว่า “รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้” โดยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ส่วนที่ 2 บทที่ 6 ได้ระบุว่า “ชาวเขาเป็นกลุ่มคนไทยต่างวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม” ควรได้รับการพัฒนาศักยภาพ

ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรีและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากขึ้น โดยจะต้องเสริมสร้างโอกาสให้ได้รับการช่วยเหลือคุ้มครองและได้รับบริการทุกส่วนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ตามนโยบายรัฐบาลโดยมีวิสัยทัศน์ 2553 คือ เป็นองค์กรหลักในการให้บริการงานด้านสวัสดิการสังคม และประสานการพัฒนาและสงเคราะห์ชุมชนบนพื้นที่สูง โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมให้สถาบันครอบครัว ชุมชน เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ชำรงและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีภารกิจ คือ 1) พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรบนพื้นที่สูง และเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ 2) พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็ง จนสามารถประสานและปฏิบัติการกิจแทนองค์กรของรัฐ 3) ส่งเสริมชุมชนให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) พัฒนาการบริหารจัดการองค์กรที่ให้บริการด้านสวัสดิการสังคมและการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงอย่างต่อเนื่อง 5) ส่งเสริมสนับสนุนอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม และทรงคุณค่า 6) สร้างเครือข่ายในการบริการสังคม การพัฒนาชุมชน และการพิทักษ์สิทธิมนุษยชนบนพื้นที่สูง ทุกระดับอย่างทั่วถึง

1.2 หลักการและเหตุผล

การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรบนพื้นที่สูงและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้มีความสามารถพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด จำเป็นต้องอาศัยเครื่องชี้วัดทางสังคม ที่สามารถชี้วัดระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ของชุมชน ครัวเรือน หรือประชากรบนพื้นที่สูงได้ การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมของชุมชนบนพื้นที่สูง ได้รับการพัฒนาขึ้นในปี พ.ศ. 2535 โดยอาศัย มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2531 เห็นชอบให้กรมประชาสงเคราะห์ จัดตั้งศูนย์ข้อมูลด้านสวัสดิการสังคม ในขอบเขตลักษณะของข้อมูลเพื่อการบริหารงานด้านสวัสดิการสังคม และสังคมสงเคราะห์ โดยกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ ได้พัฒนาระบบข้อมูล และเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต และสังคมขึ้น ภายใต้โครงการ ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา โดยมุ่งหวังเพื่อ 1) เป็นข้อมูลเพื่อการวางแผน ติดตามประเมินผล ด้านการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา 2) เพื่อเป็นแหล่งกลางข้อมูลชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง และเป็นคลังข้อมูล องค์ความรู้ในการให้คำแนะนำด้านวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตชาวเขาและบุคคลบนพื้นที่สูงให้มีความเป็นอยู่เทียบเท่าเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน 3) เพื่อเป็นข้อมูลในการบริหารงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา 4) เพื่อเป็นข้อมูลในการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์

1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบถึงเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง
2. เพื่อทราบถึงระบบสารสนเทศ และการประยุกต์ใช้เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง
3. เพื่อทราบถึงแนวทางการใช้ประโยชน์ ปัญหาอุปสรรค ในการประยุกต์ใช้เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง

1.4 วิธีการดำเนินงาน

1. รวบรวมศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ ผลงานการดำเนินงานในระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. จัดเก็บรวบรวมข้อมูล และสัมภาษณ์บุคลากรผู้ที่ปฏิบัติงานในสำนักงานส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนที่สูง จ.เชียงใหม่ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานข้อมูล เจ้าหน้าที่ฝ่ายแผนงาน และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา โดยไม่ใช้แบบสอบถาม

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม ทั้งในด้านการพัฒนาปรับปรุง การประยุกต์ใช้ อย่างเป็นระบบ
2. ทำให้ทราบถึงปัญหา ข้อจำกัด และวิธีการแก้ปัญหาในการดำเนินงานพัฒนา ปรับปรุง และการประยุกต์ใช้เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตชุมชนบนพื้นที่สูง ในระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา
3. ทำให้สามารถสืบค้นข้อมูลการประมวล วิเคราะห์ และสามารถประยุกต์ใช้ข้อมูลสารสนเทศเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

1.6 นิยามศัพท์

ชาวเขา หมายถึง กลุ่มชนชาติส่วนน้อยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สูง และทุรกันดารของภาคเหนือ ภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีภาษา ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม แตกต่างจากชาวไทยพื้นราบ อาจจำแนกได้เป็น

- 1) จำแนกตามความสัมพันธ์ทางภาษา ได้ดังนี้
 - กลุ่มภาษาจีน ได้แก่ ชาวเขาชาติพันธุ์แม้ว เย้า มูเซอ และอีก้อ
 - กลุ่มภาษาทิเบต-พม่า ได้แก่ ชาวเขาชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

- กลุ่มภาษามอญ-เขมร ได้แก่ชาวเขาชาติพันธุ์ลัวะ ถิ่น ชมู
- 2) จำแนกตามลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย ได้ดังนี้
 - กลุ่มอาศัยอยู่ในที่ต่ำหรือหุบเขาและทำการเพาะปลูกแบบนาต่ำและไร้หมุนเวียน ได้แก่ชาวเขาชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ลัวะ ถิ่น และชมู
 - กลุ่มอาศัยอยู่บนพื้นที่สูงหรือต้นเขา (ความสูงเฉลี่ยประมาณ 1,000 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง) และทำการเพาะปลูกแบบไร่เลื่อนลอย ได้แก่ชาวเขาชาติพันธุ์มั่ว เย้า ลีซอและอีก้อ

ชาวเขา ตามระเบียบสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง ว่าด้วยการพิจารณาลงรายการสัญชาติไทย โนทะเวียนบ้านให้แก่ชาวไทยภูเขา พ.ศ. 2535 ใช้คำว่า "ชาวไทยภูเขา"

บุคคลบนพื้นที่สูงหรือประชากรบนพื้นที่สูง ตามความหมายในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชุมชนสิ่งแวดล้อมและการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง พ.ศ. 2540 หมายถึง ประชากรที่อาศัยบนพื้นที่สูงซึ่งเป็นชาวเขา คนไทย และกลุ่มชนอื่น ๆ

พื้นที่สูง ตามความหมายในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชุมชนสิ่งแวดล้อมและการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง พ.ศ. 2540 หมายถึงพื้นที่ที่เป็นที่อยู่ของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ หรือเป็นที่ตั้งบ้านเรือนและที่ทำกินที่มีความลาดชันโดยเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 35 หรือมีความสูงมากกว่าระดับน้ำทะเล 500 เมตรขึ้นไป ใน 20 จังหวัด คือ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา น่าน ลำพูน ลำปาง แพร่ ตาก เพชรบูรณ์ เลย พิษณุโลก สุโขทัย กำแพงเพชร กาญจนบุรี อุทัยธานี สุพรรณบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และเพชรบุรี

เขตพื้นที่ หมายถึง พื้นที่พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ที่ประกอบด้วยหน่วยหมู่บ้านหลัก และหมู่บ้านบริวารซึ่งอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบ

หน่วย หมายถึง หมู่บ้านซึ่งเป็นที่ตั้งที่ทำการและอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยเคลื่อนที่พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ที่ให้การพัฒนาและสงเคราะห์

บ้านบริวาร หมายถึง หมู่บ้านต่าง ๆ ที่มีใช้หมู่บ้านซึ่งเป็นที่ทำการหน่วย แต่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยที่ต้องการให้การพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา

ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา หมายถึงระบบสารสนเทศการจัดการของกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ ที่ประกอบด้วย ข้อมูลและฐานข้อมูล ซึ่งครอบคลุมศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา 14 ศูนย์ ในพื้นที่ดำเนินงานของศูนย์ใน 20 จังหวัดในประเทศไทย

บทที่ 2

ทฤษฎี ผลงานการวิจัยและรายงานที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเครื่องชีวิตสังคม และคุณภาพชีวิต

2.1.1 การพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคม หมายถึง การปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคม (รศ.ดร.สุภางศ์ จันทวานิชและวรรณี ไทยานันท์, 2541)

การให้ความหมายการพัฒนาสังคม จากการศึกษาที่อ็อกคาเฟ่ ส่งที่ปรึกษาด้านพัฒนาสังคมอบรมอาจารย์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้สรุปความหมายในการอบรมไว้ คือ กระบวนการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคม เพื่อประชาชนจะได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย การศึกษา สุขภาพอนามัย การมีงานทำและรายได้เพียงพอแก่การครองชีพ ตลอดจนให้ประชาชนได้รับความเสมอภาคยุติธรรมในสังคม

สนิท สัมภการ (Suntaree Komin, ed, 1983) ให้ความหมาย การพัฒนาสังคม คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม ในลักษณะที่การเปลี่ยนแปลงเกิดจากการวางแผนเอาไว้ การเปลี่ยนแปลงนี้ จะส่งผลกระทบต่อแผนความสัมพันธ์ทางสังคม หรือค่านิยมทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนในสังคม

ประกอบ จัวงพานิช (วุฒิ พงศ์ชัชวาล, 2533) ให้ความหมายการพัฒนาสังคมไว้ว่า การพัฒนาสังคมเป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากรบุคคล ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ และเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์ หรือได้รับผลกระทบจากผลการพัฒนา การพัฒนาสังคมจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ในทางสร้างสรรค์ จรรโลงให้ดีขึ้น ส่งเสริมและดูแลให้ประชาชนมีความอยู่ดี กินดี มีมาตรฐานการครองชีพที่ดี ตลอดจนระดับและกำจัดความเดือนร้อนไม่ว่าทางกายหรือทางจิตใจที่เกิดขึ้นแก่ประชาชน

ปกรณ์ อังศุสิงห์ (วุฒิ พงศ์ชัชวาล, 2533) กล่าวถึงการพัฒนาสังคม มีหลักการสำคัญ ดังนี้ 1) ส่งเสริมการกินดี อยู่ดีของประชาชน คือ การส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านวัตถุและจิตใจให้ประชาชนได้ใช้ความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ เช่น การรักษาและส่งเสริมไว้ซึ่งปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีพ ได้แก่ การจัดให้มีที่อยู่อาศัย อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม การศึกษาและอาชีพ 2) ส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัว คือ การสร้างความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างพ่อ แม่ ลูก ญาติมิตร ครอบครัวเป็นหน่วยสำคัญที่สุด ของประเทศชาติ เป็นรากฐานแห่งความเจริญก้าวหน้า และเป็นปัจจัยที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ 3) ยก

ระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชน เช่น การส่งเสริมให้ประชาชน มีการอยู่ดีกินดี โดยการปรับปรุงการทำงาน ให้มั่นคงและมีรายได้สูงขึ้น 4) ป้องกันความเดือดร้อน และแก้ไขปัญหาลังคม ในสังคมประเทศอุตสาหกรรมมักมีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัย ภาวะการว่างงาน รายได้ไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องป้องกันและแก้ไข เช่น การพยายามช่วยเหลือประชาชนในเรื่องที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ ตลอดจนการจัดปัญหาความเดือนร้อนต่าง ๆ

แนวความคิดการพัฒนาสังคม โดยคณะกรรมการประสานงานองค์การพัฒนาชนบท (กป.อพช.) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นการรวมตัวของ อพช. สรุปผลจากการนำชาวบ้านมาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา จากการจัดเวทีชาวบ้าน ระบุความหมายของการพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากประชาชน ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการประยุกต์ และสังเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการบริหารจัดการทรัพยากร และการพัฒนาชุมชนของตน เน้นการพึ่งพาตนเอง การตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น (วิฑูรย์ ปัญญากุลผล, บก. 2534)

อมรา พงศาพิชญ์ ได้ประมวลผลการประเมินการพัฒนาสังคม ได้ให้ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้น จะต้องมุ่งสู่ความสมดุลย์ของมนุษย์กับธรรมชาติ เพื่อว่าสังคมจะได้อยู่อย่างสงบและยาวนานสืบไป และได้เสนอแนะว่า เรื่องที่น่าจะอยู่ภายใต้หัวข้อการพัฒนาสังคมน่าจะมีเรื่องประชากรและครอบครัว สุขภาพอนามัย การศึกษา การมีงานทำ สภาพเศรษฐกิจสังคม และความปลอดภัย

2.1.2 คุณภาพชีวิต

การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือสิ่งที่เรียกว่า จปฐ. (ความจำเป็นพื้นฐาน) จปฐ.ถูกกล่าวถึงตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (2515-2519) โดยได้พิจารณาการพัฒนาในแง่ของการสร้างคุณภาพชีวิตให้แก่คนในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยมีลักษณะเป็นเครื่องชี้วัดการดำรงชีพของประชาชน ได้มีนักวิชาการและหน่วยงานได้ให้นิยาม ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ดังต่อไปนี้

เอกสารเผยแพร่โครงการปีรณรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ ได้อธิบายความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานในสังคมหนึ่ง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ

สุนทร อมรวิวัฒน์ (2525: 119) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตที่มีคุณภาพซึ่งเป็นชีวิตที่อยู่รอด อยู่ดี อยู่อย่างมีหลักการ และบุคคลนั้น สามารถปรับตัว และแก้ไขปัญหาได้เพื่อดำเนินชีวิตไปอย่างสงบตามอัธยาศัย

นิมิตถ ทวีสมบุรณ์ (2526 : 48) ได้ให้แนวทางของคุณภาพชีวิตว่าคนที่จะได้ชื่อว่าเป็นผู้มีคุณภาพชีวิตนั้น จะต้องเป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ดำเนินชีวิตในทางชอบธรรม มีความพอใจในความเป็นอยู่ของตนเอง สามารถปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นิพนธ์ กัณฺธเสวี (2526 : 85) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ของบุคคลในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิดและจิตใจ ดังนั้น คุณภาพชีวิต คือ ชีวิตที่ดี มีความสุขทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ตามควรแก่อัตภาพและสภาวะ

สมพร เทพสิทธิ์า (2535) พูดยุถึงเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิตว่า ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จำเป็นต้องพัฒนาทั้งในด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้ประชาชนในชาติมีการดำรงชีวิตในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐาน คือ มีสัมมาอาชีพ มีรายได้ ตามสมควรแก่อัตภาพ มีปัจจัยสี่ในการครองชีพ (ด้านเศรษฐกิจ) มีการศึกษาตามสมควร มีสุขภาพอนามัยดี มีครอบครัวดี (ด้านสังคม) เป็นผู้มีคุณธรรม สามารถพึ่งตนเองได้ ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น สังคม และประเทศชาติ (ด้านจิตใจ) และนอกจากนี้ ยังกล่าวถึงคุณภาพชีวิตที่ดีว่าควรมีดังนี้ 1) มีความรู้ดี 2) มีสุขภาพอนามัยดี 3) มีความคิดดี 4) มีการกระทำดี และ 5) มีจิตใจดี

2.2 เครื่องชี้คุณภาพชีวิตและสังคม

อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ (2541 : 37) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต และสังคม ประกอบด้วย 4 เรื่อง คือ 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิต 2) การพัฒนาสังคม 3) การพัฒนามนุษย์ 4) ความมั่นคงของชีวิตมนุษย์

อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ (2541 : 57) ประมวลแนวคิดเกี่ยวกับเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม จัดเป็นหมวดหมู่ ได้ดังนี้

1. เครื่องชี้วัดทางสังคม (ครอบครัว ชุมชน) สาธะสำคัญคือ สิ่งที่จะทำให้เกิดความกลมกลืนและความเจริญก้าวหน้าในสังคม เครื่องชี้วัดในกลุ่มนี้ได้แก่ ขนาดบ้านเรือน สภาพบ้านเรือน, รูปแบบของครัวเรือน ความสัมพันธ์อันดีในหมู่ญาติ, ความมั่นคงของบุคคล ครอบครัว และสังคม, คุณภาพชีวิตของครอบครัว, การเข้าถึงบริการวางแผนครอบครัวของคู่สมรสที่เต็มใจรับบริการ, กระบวนการทางสังคม, เสรีภาพในการเลือก และตัดสินใจ, ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ, ความมั่นคงปลอดภัย อุบัติเหตุจากการทำงาน, สภาพการทำงานในโรงงาน ความขัดแย้ง, บริการทางสังคม การคมนาคม สวัสดิการสังคม, การใช้เวลาว่าง นันทนาการ โอกาสในการสร้างสรรค์พัฒนาด้านอื่น ๆ, การเข้าถึงวัฒนธรรม, การเข้าสังคม, การแบ่งช่วงชั้นทางสังคม

การเลื่อนชั้นทางสังคม, เสรีภาพของมนุษยชน จุดมุ่งหมายของชีวิต และการเลือกรับเทคโนโลยีที่เหมาะสม

2. เครื่องชี้วัดทางด้านการศึกษา ประกอบด้วย การได้มาซึ่งความรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของประชาชน, การอ่านออก เขียนได้ การอ่านหนังสือพิมพ์ต่อวัน, อัตราการรู้หนังสือของผู้ใหญ่, ระยะเวลาโดยเฉลี่ยที่อยู่ในโรงเรียน, จำนวนเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียน, โอกาสทางการศึกษา, ร้อยละของคนที่ลาออกจากการเรียนระดับต่าง ๆ, การกระจายบริการทางการศึกษา, จำนวนผู้จบชั้นประถมศึกษา เปอร์เซ็นต์ของการเข้าเรียน, จำนวนผู้เข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษา เปอร์เซ็นต์ผู้จบการศึกษาาระดับประถมศึกษา, อัตราส่วนการลงทะเบียนเรียนในระดับมัธยมศึกษา, จำนวนผู้ตกชั้น, อัตราส่วนนักเรียนต่อประชากรวัยเรียนในช่วงอายุเดียวกัน และค่าใช้จ่ายของรัฐเกี่ยวกับการศึกษา

3. เครื่องชี้วัดทางด้านสาธารณสุข ประกอบด้วย โภชนาการ อาหารเสริม อาหารอากาศ น้ำบริสุทธิ์, ความสะดวกในการรักษาพยาบาล บริการด้านสาธารณสุข, การมีที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม, สุขภาพแข็งแรง ความกระปรี้กระเปร่า เจ็บป่วยไม่บ่อยครั้ง, อายุขัยเฉลี่ย, การตาย อุบัติภัย ลดอัตราการตายของเด็กแรกเกิด, การปลอดจากเอดส์ และโรคที่เกี่ยวข้องกับเอดส์, การป้องกันไม่ให้ผู้ป่วยโรคเอดส์ถูกเลือกปฏิบัติจากสังคม, การมีสุขภาพจิตดี และสารอาหารที่ได้รับในแต่ละวัน

4. เครื่องชี้วัดทางด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การกระจายที่อยู่อาศัย, สภาพของสิ่งแวดล้อมด้านที่อยู่อาศัย, บริการสาธารณะ, สภาพแวดล้อมธรรมชาติ, การมีสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ, การมีน้ำสะอาดใช้, คุณภาพของอากาศ และการมีความพร้อมในการป้องกันแก้ไขภัยพิบัติ

5. เครื่องชี้วัดด้านความมั่นคงของชีวิต ประกอบด้วย ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ, ด้านอาหาร, ด้านสุขภาพ, ด้านสิ่งแวดล้อม, ความมั่นคงของบุคคล ชุมชนและครอบครัว และความมั่นคงด้านการเมือง

6. เครื่องชี้วัดด้านการเมืองการปกครอง ประกอบด้วย การกระจายอำนาจการบริการ, การลงคะแนนเลือกตั้ง, การมีสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมาย และการจัดตั้งองค์กรชุมชน

2.3 ชนิดของเครื่องชี้วัด

อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอำ (60 : 2541) เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมมีการแบ่งออกเป็น 4 ชนิด คือ

1. Direct and By-product Data เป็นข้อมูลเชิงสถิติหรือรายงานทางสังคม
2. Input and Output Indicators เป็นเครื่องชี้วัดเกี่ยวกับ by-product และ direct-data คือสถิติของสำนักงานจำนวนมากที่เกี่ยวกับกิจกรรมสำคัญทางสังคม ใช้เป็นข้อมูลบริหารที่เป็น by product เครื่องชี้วัดผลผลิต เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์

3. Objective and Subject Indicators ข้อมูลเครื่องชี้วัดเชิงวัดตัวชี้วัด รวมถึงรายงาน พฤติกรรมต่าง ๆ สภาพแวดล้อม และตัวชี้วัดเชิงจิตวิสัย เป็นลักษณะรายงานสาระต่าง ๆ การ ประเมินผล หรือได้จากการสัมภาษณ์และการวิจัยเชิงสำรวจ

4. System and Aggregated Indicators เครื่องชี้วัดที่เป็นระดับสากล เป็นเรื่องรายงาน เกี่ยวกับมนุษยชาติ หรือสิ่งแวดล้อม

ESCAP (UNESCO, 1993) ได้จำแนกเครื่องชี้วัดออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. เครื่องชี้วัดทางด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย GNP and GDP
2. เครื่องชี้วัดทางสังคมที่เป็นวัดตัวชี้วัด ประกอบด้วย สุขภาพ โภชนาการ, การศึกษา การเรียนรู้, ที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ, ชีวิตการทำงาน, หลักประกันทางสังคม, ความปลอดภัยส่วนบุคคลและความยุติธรรม, การใช้เวลารว่างและการใช้เวลา, การมีส่วนร่วมทางสังคม, เสรีภาพของมนุษย์
3. เครื่องชี้วัดทางสังคมที่เป็นจิตวิสัย ประกอบด้วย การทำงาน, ชีวิตครอบครัว, รายได้, ที่อยู่อาศัย, สุขภาพ, สิ่งแวดล้อม, การใช้เวลารว่าง และรัฐบาล

2.4 การใช้เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม

รศ.ดร.สุภาวศ์ จันทวานิชและวราณี ไทยานันท์ ได้จำแนกลักษณะการนำไปใช้ประโยชน์ เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไว้ดังนี้

1. การใช้เพื่อการวางแผนระดับมหภาค เครื่องชี้วัดทางเศรษฐกิจและสังคม มาใช้ในการวิเคราะห์การพัฒนา การวางแผนโครงสร้างประชากร นิยาม ความหมายเพื่อลดความยากจน การออกแบบและดำเนินการโครงการทางสังคมอย่างกว้างขวาง การวิเคราะห์ความล้ำหลังของภูมิภาคและเขตต่าง ๆ การสร้างรูปแบบจำลองการพัฒนาทางเศรษฐกิจในระดับเขต การวางแผนหรือผสมผสานในเรื่องรูปแบบหรือวิธีการวางแผนระดับต่าง ๆ
2. การใช้เครื่องชี้วัดในการวางแผนระดับหน่วยงาน
3. การใช้เครื่องชี้วัดในระดับภาคและท้องถิ่น

2.5 เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและการพัฒนาสังคม

รศ.ดร.สุภาวศ์ จันทวานิชและวราณี ไทยานันท์ มีการประมวลการพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต และการพัฒนาสังคม ในประเทศไทย ซึ่งพัฒนาโดยหน่วยงานราชการหรือองค์กร ภาครัฐมีหลายหน่วยงาน และช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ซึ่งนำมาประมวลพอสังเขปดังนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

เอกสารเครื่องชี้ภาวะสังคม ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2518-2534 โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ปี พ.ศ. 2518 ได้เริ่มจัดทำเครื่องชี้วัดภาวะทางสังคม ขึ้นเป็นครั้งแรก แบ่งออกเป็น 6 หมวด ประกอบด้วย หมวดประชากร (มี 2 ตัวชี้วัด), หมวดระดับรายได้ (2 ตัวชี้วัด), หมวดสาธารณสุข (2 ตัวชี้วัด), หมวดการศึกษาและการเผยแพร่ข่าวสาร (2 ตัวชี้วัด), หมวดการมีงานทำ (1 ตัวชี้วัด), หมวดความปลอดภัย (5 ตัวชี้วัด)
- ปี 2519 เพิ่มหมวดการเคหะ รวมเป็น 7 หมวด
- ปี 2520 ตัดหมวดระดับรายได้
- ปี 2521 เพิ่มหมวดสินเชื่อบริษัท
- ปี 2522 เพิ่มหมวดคุณภาพชีวิต หมวดเศรษฐกิจสังคม และสวัสดิการสังคม และตัดหมวดสินเชื่อบริษัท
- ปี 2524 ตัดหมวดคุณภาพชีวิต เพิ่มหมวด การหย่าร้าง
- ปี 2537 เปลี่ยนหมวดการหย่าร้าง เป็น หมวดสถาบันครอบครัว
- ปี 2532 เพิ่มหมวดมลภาวะ อีก 1 หมวดรวมเป็น 9 หมวด และในปี 2534 เปลี่ยนชื่อหมวดเป็นหมวดภาวะมลพิษ

2. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

ในปี 2525 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มอบให้กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย จัดเก็บข้อมูล กชช.2ค หรือ ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน และในปี 2530 คณะรัฐมนตรีมีมติให้มีการจัดเก็บข้อมูล กชช.2ค. ผนวก จปฐ. ประจำปีทุก 2 ปี ตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นมา โดยมีรายละเอียดตัวชี้วัดดังนี้

- ปี 2533 ตัวชี้วัดสภาพหมู่บ้าน จากข้อมูล กชช.2ค. ผนวก จปฐ. มีตัวชี้วัดหมู่บ้าน 5 กลุ่ม 34 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) โครงสร้างพื้นฐาน มี 10 ตัวชี้วัด 2) การประกอบอาชีพผลิตและรายได้ มี 7 ตัวชี้วัด 3) สาธารณสุขและการอนามัย มี 9 ตัวชี้วัด 4) แหล่งน้ำ มี 2 ตัวชี้วัด 5) ความรู้ การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มี 6 ตัวชี้วัด
- ปี 2535 เพิ่มเครื่องชี้วัดกลุ่มทรัพยากรธรรมชาติ รวมเป็น 6 กลุ่ม 37 ตัวชี้วัด

3. คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.)

การจัดตั้งขึ้นโดยคณะรัฐมนตรีเพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทโดยตรง โดยมีการพัฒนาเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) 8 หมวด 32 เครื่องชี้วัด ประกอบด้วย หมวดที่ 1 ประชาชนได้กินอาหารถูกสุขลักษณะและเพียงพอกับความ ต้องการของร่างกาย มี 3 ตัวชี้วัด หมวดที่ 2 ประชาชนมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มี 4 ตัวชี้วัด หมวดที่ 3 ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็น

แก่การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ มี 7 ตัวชี้วัด หมวดที่ 4 ประชาชนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มี 1 ตัวชี้วัด หมวดที่ 5 ประชาชนมีการผลิต และหาอาหารอย่างมีประสิทธิภาพ มี 5 ตัวชี้วัด หมวดที่ 6 ครอบครัวยุคใหม่สามารถควบคุมช่วงเวลา และจำนวนการมีบุตรได้ตามต้องการ มี 1 ตัวชี้วัด หมวดที่ 7 ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ และการกำหนดวิถีชีวิตของตนเองและชุมชน มี 7 ตัวชี้วัด หมวดที่ 8 ประชาชนมีการพัฒนาจิตใจดีขึ้น มี 4 ตัวชี้วัด

ต่อมาในปี พ.ศ. 2531 กชช. ได้มีมติให้คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มอบโครงการให้กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการต่อ ภายใต้ชื่อว่า "งานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท (พชช.)"

4. สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ในปี พ.ศ. 2530 สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ได้รวบรวม สถิติ ข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาทำเครื่องชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคมขึ้น โดยครั้งแรกได้กำหนดเครื่องชี้ภาวะเศรษฐกิจและสังคมขึ้น 11 สาขา 89 เครื่องชี้วัด ซึ่งประกอบด้วย 1) สาขาประชากร 12 เครื่องชี้วัด 2) สาขาแรงงาน 7 เครื่องชี้วัด 3) สาขา เศรษฐกิจ 5 เครื่องชี้วัด 4) สาขาประมงทะเล 13 เครื่องชี้วัด 5) สาขาเกษตร 9 เครื่องชี้วัด 6) สาขาการศึกษา 12 เครื่องชี้วัด 7) สาขาสาธารณสุข 10 เครื่องชี้วัด 8) สาขารายได้ รายจ่าย 5 เครื่องชี้วัด 9) สาขาการขนส่งและคมนาคม 10 เครื่องชี้วัด 10) สาขาการเงิน การธนาคาร 1 เครื่องชี้วัด และ 11) สาขาบัญชีประชาชาติ 5 เครื่องชี้วัด

บทที่ 3

การพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา

3.1 กรมประชาสงเคราะห์กับงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา

รัฐบาลได้ตระหนักและให้ความสำคัญในปัญหาเกี่ยวกับชาวเขา มามากกว่า 30 ปี โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาวเขา ผลประโยชน์ของส่วนรวม และความมั่นคงของประเทศชาติ โดยจัดหน่วยงานของรัฐเข้าดำเนินงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ตามสภาพปัญหา ปัญหาที่รัฐบาลให้ความสำคัญ และให้ความสนใจในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาคือ 1) ปัญหาชาวเขาในฐานะเป็นชนกลุ่มน้อยผู้ด้อยโอกาส 2) ปัญหาด้านคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคม 3) ปัญหาความมั่นคงของชาติที่เกี่ยวกับการเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร 4) ปัญหาการปลูกฝิ่น 5) ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าต้นน้ำลำธาร

3.2 นโยบายของรัฐในการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา

นโยบายของรัฐในการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาตามมติ คณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2535 ที่ระบุไว้ในแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมและการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง พ.ศ. 2535-2539 สามารถสรุปได้ดังนี้ (เอกสารประกอบการบรรยายสรุปเสนออธิบดีกรมประชาสงเคราะห์และรองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2537)

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป เพื่อให้ชุมชนบนพื้นที่สูงมีความเป็นอยู่อย่างมีระเบียบ และถูกต้องตามกฎหมายสอดคล้องกับระบบการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเลิกการปลูกพืชเสพติด โดยได้รับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นพื้นฐานในระดับที่สามารถดำรงชีวิต และช่วยเหลือตัวเองได้ รวมทั้งได้รับการเตรียมพร้อมเข้าสู่ระบบการปกครองและการพัฒนาในระบบปกติต่อไป
2. วัตถุประสงค์เฉพาะ
 - 1) เพื่อให้ประชาชนและชุมชนบนพื้นที่สูง ได้รับการจัดตั้งถิ่นฐาน และที่ทำกินที่ถาวร ในพื้นที่ที่เหมาะสมสอดคล้องกับระบบการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้รับการจัดระเบียบ และระบบการปกครอง ให้เป็นไปตามกฎหมาย และได้รับการดูแลการจัดอภิติพลการแทรกแซงแสวงหาผลประโยชน์ที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย
 - 2) เพื่อยกระดับรายได้ของประชากร และชุมชนบนพื้นที่สูง ให้สามารถดำรงชีวิตและช่วยเหลือตนเองจนสามารถเลิกพึ่งพายาเสพติดเป็นรายได้ และให้คำนึงถึงการกระจายรายได้ที่เหมาะสมด้วย

- 3) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรบนพื้นที่สูง โดยได้รับการบริการสังคมขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมและเป็นธรรม ทั้งด้านการศึกษาสาธารณสุขสวัสดิการสังคมและความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน ตลอดจนเลิกการใช้ยาเสพติด
- 4) เพื่อให้มีโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่จำเป็น และเหมาะสมแก่สภาพท้องถิ่น
- 5) เพื่อให้มีระบบการอนุรักษ์การใช้และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อรักษาความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 6) เพื่อให้ประชากรกลุ่มเป้าหมาย เลิกการปลูกพืชเสพติด
- 7) เพื่อให้ประชากรและชุมชนบนพื้นที่สูงได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานและการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยาและการป้องกันประเทศ

ต่อมาจากการที่เจ้าหน้าที่ที่ได้สัมผัสชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ไกลคมนาคมมากยิ่งขึ้น กระทรวงมหาดไทยได้มองเห็นปัญหาชาวเขาอีกหลายประการ ที่เกิดจากวิถีชีวิตในด้านความเป็นอยู่การทำกินที่ส่งผลกระทบต่อหรือล่อแหลมที่ทำให้เกิดอันตรายต่อส่วนร่วมได้ จึงได้เสนอคณะรัฐมนตรีให้พิจารณาปรับปรุง คณะสงเคราะห์ประชาชนไกลคมนาคมเป็น “คณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขา” เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2502 มีมติขัติกรมประชาสงเคราะห์เป็นกรรมการและเลขานุการ ถือได้ว่าเป็นองค์กรระดับชาติองค์กรแรก ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการวางนโยบายชาวเขา และสำหรับปัญหาชาวเขา ที่รัฐบาลมองเห็นว่าจะส่งผลกระทบต่อส่วนร่วมในขณะนั้น ได้แก่ การทำลายป่าไม้ต้นน้ำลำธาร อันเกิดจากการทำไร่แบบโค่นถางป่าและย้ายที่ซึ่งเรียกว่าการทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขา การปลูกฝิ่นของชาวเขาซึ่งเป็นต้นตอของปัญหายาเสพติด และปัญหาด้านความมั่นคงปลอดภัย โดยเฉพาะบริเวณชายแดนซึ่งมีการบ่อนทำลายชักจูงชาวเขาจากฝั่งตรงข้ามกับรัฐบาล อย่างไรก็ตามในขณะนั้นถึงแม้รัฐบาลได้มองเห็นปัญหาของชาวเขาแบบแยกแยะออกเป็นหลายประการ แต่ก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ช่วยเพิ่มน้ำหนักให้แก่ปัญหาใดปัญหาหนึ่งโดยเฉพาะ กรมประชาสงเคราะห์จึงได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยงานหลักในการประสานงาน และดำเนินการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชาวเขานับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 เป็นต้นมา

ในปี พ.ศ. 2510 ได้มีสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุให้มีการเพิ่มน้ำหนักแก่ปัญหาชาวเขาบางประการขึ้น และสาเหตุที่ทำให้มองเห็นปัญหาชาวเขาบางประการว่าเป็นปัญหาใหญ่หรือมีความรุนแรงยิ่ง ๆ ขึ้น นั้น อาจกล่าวได้ว่าเกิดจากอิทธิพลภายนอกและสถานการณ์ภายในประเทศเองผสมผสานกัน

ปัญหาที่มองเห็นว่าใหญ่ประการแรก คือ ปัญหาการปลูกฝิ่น จากรายงานของคณะผู้
เชี่ยวชาญสหประชาชาติในปี พ.ศ. 2510 ได้ระบุว่าประเทศไทยมีชาวเขาปลูกฝิ่นมากได้ผลผลิต
ถึงปีละ 145 ตันเศษ ข้อมูลนี้ทำให้มองเห็นขนาดของปัญหาการปลูกฝิ่นของชาวเขาในประเทศ
รัฐบาลจึงให้ความสำคัญในอันที่จะลดการผลิตฝิ่นและปราบปรามการค้ายาเสพติด ในปี พ.ศ.
2520 รัฐบาลได้มีการจัดตั้งสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) และมอบหมาย
ให้เป็นองค์กรหลัก ในด้านป้องกันและปราบปรามยาเสพติดรวมทั้งลดการผลิตฝิ่นของชาวเขา

ปัญหาที่มองเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญอีกปัญหาหนึ่ง คือ ปัญหาความมั่นคงของชาติ
กล่าวคือ ใน พ.ศ. 2510 เช่นกัน ได้เกิดการก่อการร้ายของชาวเขา ฝ่ายคอมมิวนิสต์ขึ้นในอำเภอ
เทิง จังหวัดเชียงราย และได้ลุกลามไปยังหมู่บ้านชาวเขาในท้องที่ต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว สาเหตุดัง
กล่าวผลักดันให้รัฐบาลจำเป็นต้องให้น้ำหนักแก่ปัญหาความมั่นคงอันเกิดจากการกระทำของ
ชาวเขา และได้กำหนดให้องค์กรของรัฐทั้งฝ่ายทหาร และพลเรือนร่วมกันแก้ไขปัญหานี้ และถือ
ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด คณะกรรมการเกี่ยวกับชาวเขาระดับชาติ ได้เปลี่ยนชื่อจาก “ คณะ
กรรมการสงเคราะห์ชาวเขา ” เป็น “ คณะกรรมการชาวเขา ” โดยตัดคำว่าสงเคราะห์ออก ในปี
พ.ศ. 2516 การก่อการร้ายของชาวเขาฝ่ายคอมมิวนิสต์มีความรุนแรงและลุกลามไปมากขึ้นทั้ง
ในจังหวัดต่าง ๆ ภาคเหนือและชายแดนตะวันตก รัฐบาลได้ประกาศใช้นโยบายระยะยาว และ
ระยะสั้นในการแก้ไขปัญหานี้ ได้มอบหมายให้ฝ่ายทหารเป็นหน่วยหลักในพื้นที่ที่มีการต่อสู้ และ
การปราบปราม ส่วนพื้นที่ที่มีการแทรกซึมแต่ไม่ถึงขั้นชาวเขาใช้อาวุธ ยังให้กรมประชา
สงเคราะห์เป็นหน่วยงานหลัก ในการประสานงานและดำเนินแก้ไขปัญหานี้และพัฒนาชาวเขาต่อ
ไป ส่วนพื้นที่ที่ปกติก็ควรให้ดำเนินการ พัฒนา ไปตามนโยบายเดิม แต่ให้สอดคล้องกับแผนงาน
ของสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ รัฐบาลได้ใช้เวลาถึง 15 ปี จึงสามารถควบคุมสถานการณ์
การก่อการร้ายของชาวเขาฝ่ายคอมมิวนิสต์ ได้แต่ต้องสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินทั้งของประชา
ชน และประเทศอย่างมหาศาล ทำให้หน่วยราชการของรัฐบาลและประชาชนทั่วไปมองเห็นว่า
ปัญหาความมั่นคงของชาติในส่วนที่เกี่ยวกับชาวเขานั้นมีความสำคัญอย่างสูงแม้ในปัจจุบัน

สำหรับการทำลายป่าต้นน้ำลำธาร ปัญหานี้ได้รับการเพิ่มน้ำหนักขึ้น ทั้งในข้อมูลเชิง
ประจักษ์ และความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ด้านนิเวศวิทยาระหว่างป่า ต้นน้ำ ฯ ที่เพิ่มขึ้นทั่วไป
ในโลก กระทรวงมหาดไทยโดยกรมประชาสงเคราะห์เป็นหน่วยริเริ่ม ได้ให้ความสำคัญปัญหา
ดังกล่าว และได้เสนอรัฐบาลกำหนดไว้ในปัญหาชาวเขา ปี 2519 เกี่ยวกับปัญหาการทำลาย
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่สูง นอกจากนี้ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ
พิจารณา บุกรุกทำลายป่าต้นน้ำลำธารของชาวเขาขึ้น และจากนั้นได้มีการประกาศพระราช
กฤษฎีกา และกฎกระทรวง เพื่อกันเขตป่าสงวนแห่งชาติ วนอุทยานแห่งชาติ และเขตสงวนคุม
ครองสัตว์ป่า โดยอาศัย พ.ร.บ. ที่เกี่ยวข้อง จากสภาพการณ์ เช่นนี้ทำให้กรมป่าไม้มีบทบาท
เป็นองค์กรหลัก ในส่วนการแก้ไขปัญหาค่าบุกรุกทำลายป่าไม้ และต้นน้ำลำธารบนพื้นที่สูง

อย่างไรก็ตามปัญหาที่เป็นผลกระทบภายหลัง ก็คือ ปัญหาในด้านพื้นที่ทำกินและสภาพความเป็นอยู่ของชาวเขา ตามนโยบายที่มีความสำคัญของป่าไม้มากกว่าคน ดังจะเห็นได้ชัดเจนตามกระแสพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระราชทานแก่คณะกรรมการจัดงาน “วันระพี” ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ดังนี้

กระแสพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่คณะกรรมการจัดงาน “วันระพี” ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันพุธ ที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2516

“ กฎหมายมีไว้สำหรับให้มีความสุขในบ้านเมือง มิใช่ว่ากฎหมายมีไว้สำหรับบังคับประชาชน ถ้ามุ่งหมายที่จะบังคับประชาชนก็กลายเป็นเผด็จการ กลายเป็นสิ่งบุคคลหมุ่หน่อยจะต้องบังคับหมุ่มากในทางตรงกันข้าม กฎหมายมีไว้สำหรับให้บุคคลส่วนมากมีเสรีและอยู่ได้ด้วยความสะดวก บางทีเราตั้งกฎหมายขึ้นมาได้ด้วยวิชาการซึ่งได้จากต่างประเทศ เพราะว่าวิชากฎหมายนี้เป็นวิชาที่กว้างขวาง จึงต้องมีอะไรทำอย่างหนึ่ง แต่วิชาการนั้นอาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์หรือท้องที่ของเรา บางทีเคยยกตัวอย่างมาเกี่ยวข้องกับที่ดิน เกี่ยวข้องกับการทำมหากินของประชาชนที่อยู่ห่างไกล ซึ่งเราเอากฎหมายไปบังคับประชาชน เหล่านั้นไม่ได้เพราะว่าเป็นความผิดของตัวเองเพราะการปกครองไม่ถึงประชาชนที่อยู่ในที่ห่างไกล จึงไม่สามารถที่จะทราบถึงกฎหมายความบกพร่องก็อยู่ทางฝ่ายที่บังคับกฎหมายมากกว่าฝ่ายที่จะถูกบังคับ ข้อนี้ควรจะต้องเป็นหลักเหมือนกัน ฉะนั้นต้องหาวิธีจะปฏิบัติกฎหมายให้ถูกต้องตามหลักของธรรมชาติ.....

.....ในป่าสงวนซึ่งทางราชการได้ขีดเส้นไว้ว่าเป็นป่าสงวนหรือป่าจำแนก แต่ที่เราขีดเส้นไว้ประชาชนก็มีอยู่ในนั้นแล้ว เราจะเอากฎหมายป่าสงวนไปบังคับคนที่อยู่ในป่าที่ยัง ไม่ได้สงวนแล้วก็ไปสงวน ที่หลังผู้ฝ่าฝืนกฎหมายไป ถ้าดูในทางกฎหมายเขาก็ฝ่าฝืนเพราะว่าตามมาเป็นกฎหมายโดยชอบธรรม แต่ถ้าตามธรรมชาติ ใครเป็นผู้ทำผิดกฎหมาย ก็ผู้ที่ขีดเส้นนั่นเอง เพราะว่าบุคคลที่อยู่ในป่านั้นเขาอยู่ก่อน เขามีสิทธิในทางเป็นมนุษย์หมายความว่าทางราชการบุกรุกบุคคล ไม่ใช่บุคคลบุกรุกกฎหมายบ้านเมือง.....”

โดยสรุปกล่าวได้ว่าตั้งแต่เริ่มต้นของนโยบายชาวเขาจนถึงปัจจุบันนี้ กรมประชาสงเคราะห์ยังเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาโดย เฉพาะปัญหาด้านสวัสดิการของชาวเขาอันเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาที่ต่ำกว่ามาตรฐานทั่วไปทั้งในด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย และรายได้ แต่หน่วยงานราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหา การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวเขาให้ดีขึ้น เช่น กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข ก็ได้เพิ่มบทบาทหน้าที่ของคนมากยิ่งขึ้น ขึ้นโดยที่กรมประชาสงเคราะห์ทำหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับ ชาวเขาในลักษณะหน่วยบุกเบิกประสานงาน และประสานการปฏิบัติกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งมีความพร้อมที่ จะเข้าไปดำเนินการ

3.3 การพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาของรัฐที่ผ่านมา

เริ่มแรกของการมองปัญหาของชาวเขาโดยรัฐบาลนั้น เป็นการมองปัญหาโดยหน่วยตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งออกไปปฏิบัติภารกิจในบริเวณพื้นที่ใกล้ชายแดน และห้องที่ห่างไกลความเจริญ พบว่ามีประชาชนหลายกลุ่มที่อาศัยในบริเวณดังกล่าว มีสภาพความเป็นอยู่ยากไร้ สุขภาพอนามัยไม่ดี ขาดการศึกษา พูดภาษาไทยไม่ได้ ปัญหาช่วงนั้นถูกมองว่าเป็นปัญหาด้านสวัสดิการ รัฐบาลจึงมีการจัดตั้ง “คณะกรรมการสงเคราะห์ประชาชนไกลคมนาคม” ขึ้นเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2494 และหน่วยหลักในการแก้ไขปัญหในระดับสนาม ได้แก่ กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดน โดยได้รับการสนับสนุนส่วนใหญ่ในด้านสิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็นสำหรับช่วยเหลือชาวเขา จากกรมประชาสงเคราะห์ อธิบดีมีฐานะเป็นกรรมการอยู่ในคณะกรรมการสงเคราะห์ประชาชนไกลคมนาคม

นโยบายและการดำเนินงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาที่ผ่านมา พ.ศ. 2494 เป็นปีแรกที่รัฐบาลได้เริ่มเข้าไปช่วยเหลือชาวเขา ในรูปการสงเคราะห์ประชาชนผู้ยากไร้ห่างไกลการคมนาคม โดยมีตำรวจตระเวนชายแดนเป็นหน่วยบุกเบิก และกรมประชาสงเคราะห์ให้การสนับสนุน

พ.ศ. 2502 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติ ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขา ซึ่งเป็นองค์กระตบชาตองค์กรแรก ในการกำหนดนโยบายการดำเนินงานเกี่ยวกับชาวเขา โดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหที่เกิดจากชาวเขา ได้แก่ การตัดไม้ทำลายป่า การทำไร่เลื่อนลอย การปลูกฝิ่นและเสฟฝิ่น ตลอดจนความมั่นคงตามแนวชายแดน โดยมีกรมประชาสงเคราะห์ เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงาน และประสานการแก้ไขปัญหชาวเขา ซึ่งในช่วงระยะเวลานี้ เป็นการเข้าไปดำเนินงาน พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเป็นระยะแรก ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับชาวเขาไม่มากนัก ฉะนั้น จึงมีการทดลองจัดตั้ง นิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขาขึ้น 4 แห่ง คือที่เชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดตาก และจังหวัดเพชรบูรณ์ (คาบเกี่ยว 3 จังหวัด คือ เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเลย) นิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขา 4 แห่งนี้ จัดตั้งขึ้นบนสมมุติฐานที่คิดว่า จะรวบรวมชาวเขา ที่อยู่กระจัดกระจายให้มาอยู่รวมกันในพื้นที่ ที่ทางราชการจัดไว้ โดยอาศัยประสบการณ์ของการ จัดตั้งนิคมสร้างตนเองสำหรับคนไทยพื้นราบโดยทั่วไป ของกรมประชาสงเคราะห์

ในขณะที่ดำเนินงานจัดตั้งนิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขาขึ้นนี้ กรมประชาสงเคราะห์ ได้ตระหนักดีว่า ในการวางแผนดำเนินงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ในระยะต่อไปจำเป็นต้องมีพื้นฐานเกี่ยวกับชาวเขา ฉะนั้น กรมประชาสงเคราะห์จึงได้ร่วมกับ กรมตำรวจ และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดำเนินการสำรวจทางเศรษฐกิจ และสังคมของชาวเขาขึ้นระหว่างปี 2504 – 2505

พ.ศ. 2506 - 2509 รัฐบาลตั้งกองสงเคราะห์ชาวเขา ในสังกัดกรมประชาสงเคราะห์ขึ้น ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2506 เพื่อเป็นแหล่งกลางประสานงาน และเป็นสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขา และอนุกรรมการสาขาต่าง ๆ โดยให้ทางสำนักงานงบประมาณและสำนักงาน ก.พ. สนับสนุนในด้านงบประมาณและอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ ในการดำเนินงานพัฒนา และสงเคราะห์ชาวเขา

คณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขา ได้มีความเห็นว่า ในการสงเคราะห์ช่วยเหลือชาวเขา เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและวิถีชีวิต นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษาค้นคว้าข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อของแต่ละเผ่า ภาษา วิธีการในทางเกษตรกรรมของชาวเขาเพื่อนำผลที่ได้มา พิจารณาวางแผนดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่รัฐบาลได้วางไว้ คณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขา จึงได้มติให้จัดตั้งศูนย์วิจัยชาวเขาขึ้นที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2506 และให้เริ่มดำเนินการด้านการศึกษาและสำรวจข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคมของชาวเขาเผ่าใหญ่ ๆ 6 เผ่า ด้วยกันคือ เผ่าแม้ว เย้า มูเซอ ลีซอ อีเก้อ และกะเหรี่ยง นอกจากนี้ให้ศูนย์วิจัยชาวเขาทำการติดตามผลและวิจัยปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับโครงการพัฒนา และสงเคราะห์ชาวเขา ซึ่งกำลังดำเนินการอยู่ด้วย

จากการสำรวจทางเศรษฐกิจ และสังคมของชาวเขาในระยะแรกก็ได้พบว่า การที่จะให้ชาวเขามาอยู่รวมกันในที่ใดจุดหนึ่งนั้น ย่อมเป็นการยาก เพราะชาวเขายังต้องการความอิสระ และไม่ต้องการที่จะอยู่รวมกันหลาย ๆ เผ่า ฉะนั้น คณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขา จึงมีนโยบายที่จะจัดหน่วยบริการเคลื่อนที่ ออกไปดำเนินการช่วยเหลือชาวเขา ตามหมู่บ้านที่เขาอยู่ จึงได้มติให้กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ จัดตั้งศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาขึ้น ในพื้นที่หลายจังหวัด เพื่อเป็นแหล่งกลาง ในการจัดส่งหน่วยบริการเคลื่อนที่ซึ่งประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ พนักงานเกษตร และพนักงานอนามัย ออกไปปฏิบัติงานตามหมู่บ้านชาวเขา ในเขตรับผิดชอบของแต่ละศูนย์ฯ หน่วยบริการเคลื่อนที่ของกองสงเคราะห์ชาวเขา ในระยะนี้ปฏิบัติงานเน้นหนักไปในด้านการสร้างความสัมพันธ์ สำรวจข้อมูลจุดที่ตั้งหมู่บ้านชาวเขา ให้การรักษาพยาบาล และให้คำแนะนำในด้านการเกษตร ตลอดจนพิจารณาเลือกหมู่บ้านชาวเขาที่จะจัดตั้งเป็นหมู่บ้านตัวอย่าง

คณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขา ยังเห็นว่า การสร้างความสัมพันธ์กับชาวเขา มีความสำคัญมาก ฉะนั้น จึงได้มติให้จัดตั้งโครงการชาวเขาสัมพันธ์ขึ้น เพื่อโน้มน้าวให้ชาวเขาเกิดความจงรักภักดีต่อชาติบ้านเมือง เคารพในองค์พระมหากษัตริย์ มีความรักและหวงแหนแผ่นดินไทย เป็นกำลังสำคัญในการรักษาความปลอดภัยทางชายแดน คณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขา ได้สนับสนุนโครงการชาวเขาสัมพันธ์โดยมีมติให้กรมประชาสงเคราะห์ ดำเนินการขอความช่วยเหลือจากมูลนิธิเอเซีย เพื่อช่วยเหลือแก่พระธรรมจาริกที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่ชาวเขา และให้กรมประชาสงเคราะห์ ดำเนินการจัดตั้งสำนักสงฆ์ขึ้นตามหมู่บ้านชาวเขาที่เลือกไว้ในพระพุทธศาสนา นอกจากโครงการพระธรรมจาริกแล้ว กรมประชาสงเคราะห์ได้มีโครงการคัดเลือกผู้

นำชาวเขามาเยี่ยมชมสถานที่สำคัญในกรุงเทพฯ สนับสนุนนิสิต นักศึกษา และครูอาสาสมัคร เพื่อขึ้นไปปฏิบัติงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา

พ.ศ. 2510 - 2514 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้เปลี่ยนชื่อ คณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขา เป็นคณะกรรมการชาวเขา และให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการกิจที่เกี่ยวกับชาวเขาในทุกกรณี และให้มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการชาวเขาสาขาต่าง ๆ ขึ้น ตามความจำเป็น เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2512 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเกี่ยวกับนโยบายและวิธีดำเนินงานเกี่ยวกับชาวเขาที่คณะกรรมการชาวเขาได้เสนอไว้ ดังนี้

ก. นโยบาย

1) นโยบายระยะสั้น ได้แก่ การจัดให้มีเจ้าหน้าที่เข้าไปถึงชาวเขาที่เป็นจุดต่อ แผลมให้ทั่วถึงโดยเร็วที่สุด โดยใช้วิธีพัฒนาแผนนา (Civic Action) เพื่อผูกพันจิตใจชาวเขาให้มีความนิยมในรัฐบาลและมีความจงรักภักดีต่อประเทศไทย ให้สามารถใช้ชาวเขาช่วยเป็นกำลังในการป้องกันและต่อต้านการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ ต่อชาวเขาได้ทัน ท่วงที ในบริเวณพื้นที่ซึ่งมีการปราบปรามผู้ก่อการร้ายโดยมีฝ่ายทหารออกปฏิบัติการ ให้หน่วยงานทุกฝ่ายพึงคำสั่งผู้บังคับบัญชาสูงสุดของทหารในเขตนั้น เมื่อการปราบปรามเสร็จสิ้นลงและฝ่ายทหาร ดำรวจ สามารถให้ความคุ้มครองได้แล้ว ให้หน่วยงานพลเรือนซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเข้าไปดำเนินการพัฒนาในบริเวณนั้นต่อไป ในพื้นที่ซึ่งยังไม่มีเหตุการณ์ร้ายแรงหรือยังไม่ได้ถูกแทรกซึมแต่มีแนวโน้มที่จะต้องรีบดำเนินการใน ลักษณะป้องกัน ให้หน่วยงานพลเรือนที่รับผิดชอบซึ่งได้แก่ กรมประชาสงเคราะห์ จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเหล่านั้น ให้ทั่วถึงเป็นการด่วน โดยให้ร่วมมือกันทุกฝ่าย

2) นโยบายระยะยาว ได้แก่ การพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ที่อาศัยและทำมาหากินบนภูเขาเป็นหลักแหล่งแน่นอน เลิกการปลูกฝิ่น ให้ปลูกพืชผลอื่นแทน เลิกการทำลายป่า และเป็นพลเมืองดี ทำประโยชน์แก่ประเทศชาติเช่นเดียวกับคนไทยโดยทั่วไป โดยให้ดำเนินการตามโครงการ 5 ปี (2510 - 2514) ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดไว้แล้วโดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาวเขาโดยการส่งเสริมอาชีพ การศึกษา การอนามัย และการเสริมสร้างความเจริญในชุมชนที่ชาวเขาอาศัยอยู่ 2) เพื่อป้องกันการทำลายป่า และต้นน้ำลำธาร โดยการส่งเสริมให้ชาวเขาทำการเกษตรแบบถาวร 3) เพื่อป้องกันการปลูกฝิ่น โดยการส่งเสริมให้ชาวเขาปลูกพืช หรือประกอบอาชีพอื่นที่มีรายได้ดีกว่าแทนการปลูกฝิ่น 4) เพื่อรักษาความสงบปลอดภัยชายแดนทางภาคเหนือ โดยการส่งเสริมให้ชาวเขาเกิดความเชื่อมั่นและรักใคร่เจ้าหน้าที่บ้านเมือง มีความรักชาติไทย หวง

แผนผังแผ่นดินไทยและมีความจงรักภักดีต่อชาติไทย เพื่อจะได้เป็นกำลังอันสำคัญในการต่อต้านการแทรกซึมบ่อนทำลายจากฝ่ายตรงข้าม

ข. วิธีดำเนินการกับชาวเขา

การดำเนินการกับชาวเขา ให้ดำเนินการเป็น 4 วิธี คือ

1) สำหรับชาวเขาที่อยู่กระจัดกระจายบนภูเขาไม่เป็นรูปหมู่บ้าน ซึ่งยากแก่การที่เจ้าหน้าที่จะเข้าไปดูแลได้ทั่วถึง ให้แนะนำชักจูงให้มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อนในบริเวณอันเหมาะสมบนภูเขา ซึ่งทางราชการจัดไว้ให้

2) สำหรับชาวเขาที่อาศัยอยู่บนภูเขาเป็นรูปหมู่บ้านที่เหมาะสมอยู่แล้ว ก็สนับสนุนให้ทำกินในที่เดิมต่อไปไม่ต้องเคลื่อนย้าย โดยจัดส่งเจ้าหน้าที่เป็นรูปหน่วยเคลื่อนที่เข้าไปปฏิบัติงาน พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาในประการต่าง ๆ ให้ทั่วถึง

3) สำหรับชาวเขาที่ไม่ประสงค์จะอยู่บนภูเขา หรือที่ต้องอพยพหลบหนี ภัยคอมมิวนิสต์ ลงมาอยู่ในพื้นที่ราบแล้ว ไม่ประสงค์จะกลับไปอยู่บนภูเขาอีก ก็ให้จัดตั้งศูนย์อพยพชาวเขาขึ้น ในจังหวัดที่มีปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้น เพื่อให้อยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน แล้วให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือ ตามความจำเป็น ให้สามารถผสมผสาน กับคนไทยพื้นราบต่อไปได้

4) เพื่อประโยชน์ดังกล่าวข้างต้นและเพื่อความปลอดภัยของชาติบ้านเมือง ให้เร่งสร้างความสัมพันธ์ทางจิตใจกับชาวเขาให้มีความรู้สึกนึกคิด เป็นพวกเดียวกับคนไทย และให้เกิดความจงรักภักดีต่อรัฐบาล

การดำเนินงานของกรมประชาสงเคราะห์ในช่วงนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ด้าน คือ

1) งานของศูนย์วิจัยชาวเขา ได้เริ่มทำการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับชาวเขาเผ่าต่าง ๆ และได้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์หมู่บ้านชาวเขา ศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับชาวเขาและห้องสมุดเกี่ยวกับชาวเขา อีกทั้งได้ร่วมกับทางศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ทดลองโครงการส่งเสริมให้ชาวเขาปลูกพืชอื่นแทนการปลูกฝิ่น ที่หมู่บ้านแม่วัฒนาปุ๋ยม อําเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

2) งานของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ได้จัดส่งหน่วยเคลื่อนที่ออกไปปฏิบัติงานกับชาวเขาในหมู่บ้านชาวเขา โดยแบ่งหน่วยเคลื่อนที่ออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) หน่วยสร้างความสัมพันธ์และสำรวจ โดยหน่วยเคลื่อนที่นี้จะเดินทางไปสร้างความสัมพันธ์ในหมู่บ้านชาวเขา และสำรวจหมู่บ้านชาวเขาพร้อมทั้งพิจารณากำหนดหมู่บ้านชาวเขาที่จะพัฒนาขึ้นเป็นหมู่บ้านตัวอย่าง 2) หน่วยเคลื่อนที่พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาประจำหมู่บ้าน จะอยู่ปฏิบัติงานในหมู่บ้านชาวเขาที่จะพัฒนาเป็นหมู่บ้านตัวอย่าง ซึ่งจะมีทั้งหมู่บ้านหลักและหมู่บ้านบริวาร และจะเริ่มให้การศึกษาแก่ชาวเขา และให้การ

รักษาพยาบาลและให้คำแนะนำด้านการเกษตร นอกจากนี้โครงการหน่วยเคลื่อนที่แล้ว กองสงเคราะห์ชาวเขา ได้ถวายความสะดวกแก่คณะพระธรรมจาริก ที่ขึ้นไปเผยแพร่ พระพุทธศาสนาตามหมู่บ้านชาวเขา และดำเนินการจัดนำผู้นำชาวเขามาเยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมในกรุงเทพฯ และจังหวัดต่าง ๆ ตลอดทั้ง สนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้อาสาสมัครขึ้นไปช่วยปฏิบัติงานในหมู่บ้านชาวเขา และนำชาวเขาที่ติดยาเสพติดและมีความสมัครใจที่จะเลิกเสพยา เข้ารับการบำบัดรักษา ในโรงพยาบาล

พ.ศ. 2516 เริ่มดำเนินโครงการปลูกพืชทดแทนฝิ่นร่วมกับสหประชาชาติ ซึ่งถือว่าเป็นโครงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศเป็นโครงการแรก

พ.ศ. 2518 มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติขึ้น มีบทบาทในการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำต่าง ๆ เพื่อกำหนดการใช้ประโยชน์ จากที่ดินที่เหมาะสมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้

พ.ศ. 2519 คณะรัฐมนตรีจึงได้ปรับปรุงแก้ไขนโยบาย และวิธีการดำเนินงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเสียใหม่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่ประเทศชาติกำลังเผชิญอยู่ และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2519 มีความดังนี้

ก. นโยบาย

1. ใช้ "นโยบายการรวมพวก" เป็นแนวการดำเนินงาน พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา
2. วัตถุประสงค์ของนโยบาย "เพื่อให้ชาวเขาเป็นพลเมืองไทยที่มีคุณภาพสามารถช่วยตัวเองได้"
3. ให้เร่งรัดจัดทำทะเบียนชาวเขา ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการพิจารณาธงสัญชาติไทย ในทะเบียนบ้านแก่ชาวเขา ปี พ.ศ. 2517
4. ดำเนินการลดอัตราเพิ่มประชากรชาวเขา โดยเร่งวางแผนครอบครัวให้ได้ผลแพร่หลาย
5. แต่งตั้งคณะกรรมการชาวเขาเพื่อรับผิดชอบนโยบายเกี่ยวกับชาวเขาทุกกรณี ดังนี้ (1) คณะกรรมการชาวเขา (2) คณะกรรมการชาวเขาส่วนจังหวัด

ข. การดำเนินการ

1. ให้กำหนดเขตพื้นที่พัฒนาที่แน่นอน จำนวนปีละ 20 เขต เพื่อดำเนินการพัฒนาในรูปโครงการสมบูรณ์แบบ จนกว่าจะครบ 200 เขต และให้กรมประชา

สงเคราะห์ เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานในเขตพื้นที่ โดยร่วมมือและประสานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

2. ในกรณีที่ยังมิได้กำหนดเป็นเขตพื้นที่พัฒนา ให้จัดตั้งหน่วยเคลื่อนที่ออกปฏิบัติงานในหมู่บ้านชาวเขา เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชาวเขาและให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาเดือนร้อนให้แก่ชาวเขา และในขณะเดียวกัน จะทำการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนกำหนด เป็นเขตพื้นที่พัฒนา สำหรับกรณีที่หมู่บ้านชาวเขาบางแห่ง ไม่เหมาะสมที่จะกำหนดเป็นเขตพัฒนาได้ ก็ให้หน่วยเคลื่อนที่ให้การพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาต่อไป

3. สำหรับคนไทยที่ตั้งบ้านเรือน และประกอบอาชีพ อยู่ในเขตพื้นที่พัฒนา และเขตปฏิบัติงานหน่วยเคลื่อนที่ ก็ให้การพัฒนาและสงเคราะห์เช่นกัน

พ.ศ. 2520 รัฐบาลจัดตั้งสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด รวมทั้งลดการปลูกฝิ่นของชาวเขา

พ.ศ. 2523 ดำเนินการโครงการเกษตรภาคเหนือ โดยใช้เงินกู้ธนาคารโลก ซึ่งประกอบด้วยโครงการพัฒนาป่าไม้ที่สูง โครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนที่สูงและโครงการพัฒนาที่ดินภาคเหนือ ดำเนินการในพื้นที่เดียวกัน 5 จังหวัดภาคเหนือ โดยมี กรมป่าไม้ กรมประชาสงเคราะห์ และกรมพัฒนาที่ดิน เป็นผู้บริหารโครงการตามลำดับ ในส่วนของโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนที่สูง รัฐบาลออสเตรเลียได้เข้ามาให้การสนับสนุนเพิ่มเติมโดยขยายพื้นที่และระยะเวลาภายใต้โครงการพัฒนาเขตพื้นที่สูงไทย-ออสเตรเลีย จนถึง ปี 2536

พ.ศ. 2525 ได้มีการทบทวนนโยบาย มาตรการและวิธีการดำเนินงานเกี่ยวกับปัญหาชาวเขา และการปลูกฝิ่น มีการแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการแก้ไขปัญหาความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับปัญหาชาวเขา และการปลูกฝิ่นเป็นองค์กระระดับชาติ คณะกรรมการชาวเขาส่วนกลาง มีกระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานหลัก และกรรมการชาวเขาส่วนจังหวัด เป็นองค์กระระดับพื้นที่ ซึ่งได้มีการกำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหาชาวเขา ไว้ 3 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการเลิกปลูกและเสกฝิ่น และด้านการให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

พ.ศ.2529 คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ให้จัดตั้งศูนย์อำนวยการประสานงานแก้ไขปัญหาชาวเขา และกำจัดการปลูกพืชเสพติดของกองทัพภาคที่ 3 ขึ้น มีฐานะเป็นองค์กระระดับภาค

3.4 นโยบายและการดำเนินงานของรัฐในปัจจุบัน

3.4.1 นโยบายการพัฒนาชาวเขา

นโยบายการพัฒนาชาวเขา ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2532 ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ชาวเขาที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในประเทศไทย ราษฎรไทย และกลุ่มชนอื่น ที่อยู่บนพื้นที่สูงมีความเป็นอยู่อย่างมีระเบียบ ได้รับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในระดับที่พอเพียงแก่ความจำเป็นในการดำรงชีวิต เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ระบบการปกครอง และการพัฒนาปกติต่อไป

3.4.2 ด้านการเมืองการปกครอง

1. ให้มีการเร่งรัดสำรวจจำนวน แยกประเภท จัดทำทะเบียน และออกบัตรประจำตัวแก่ชาวเขา และพิจารณาลงสัญชาติไทย ในการลงทะเบียนแก่ชาวเขาที่เป็นคนไทย ตามระเบียบของทางราชการและขั้นตอนที่เหมาะสม สำหรับชาวเขาที่มีได้รับการลงสัญชาติไทย ให้กำหนดสถานภาพบุคคลไว้ให้ชัดเจน ตามกฎหมายและเงื่อนไขของทางราชการ

2. จัดระเบียบการปกครองชุมชนชาวเขา เข้าสู่ระบบที่ถูกต้องตามกฎหมาย ตามสภาพความพร้อมของชุมชนชาวเขาและขั้นตอนที่เหมาะสม สำหรับชุมชนชาวเขา ที่ไม่สามารถจัดระเบียบราชการปกครองตามกฎหมายได้ ให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไปเร่งรัด และจัดระเบียบชุมชนตามความเหมาะสม เพื่อเตรียมการเข้าสู่การจัดระเบียบการปกครอง ที่ถูกต้องตามกฎหมายต่อไป

3. กำหนดพื้นที่ที่เหมาะสม ให้กับชาวเขาอยู่อาศัยและทำกินถาวรตามกฎหมาย โดยคำนึงถึงสภาพข้อเท็จจริง ในพื้นที่ตามความเหมาะสม ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การรักษาความมั่นคงปลอดภัยในพื้นที่ควบคู่ไป กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สำหรับบางพื้นที่ ที่ชาวเขาอยู่อาศัย และทำกินอยู่ก่อนแล้ว แต่ไม่สามารถอนุญาต ให้อยู่อาศัยและทำกินต่อไปได้ ให้ทำการอพยพออก โดยกำหนดพื้นที่รองรับเหมาะสม

4. บังคับใช้กฎหมายและระเบียบของทางราชการให้บังเกิดผลในทุกพื้นที่ โดยมีการลงโทษอย่างจริงจัง มีการจูงใจและการกดดันอย่างเหมาะสม เพื่อให้ชาวเขาและประชากรกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ปฏิบัติตามกฎหมาย

5. สร้างความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้องและความผูกพันทางด้านจิตใจของชาวเขาต่อสังคมไทย และให้ชาวเขาเข้าใจถึงสิทธิและหน้าที่ในฐานะพลเมืองไทย เคารพกฎหมายและระเบียบของทางราชการ ทั้งนี้โดยการกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานต่าง ๆ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ และปฏิบัติการจิตวิทยาอย่างเหมาะสม

6. กำหนดมาตรฐานสกัดกั้นการอพยพมาใหม่ของชาวเขาจากนอกประเทศ และดำเนินการผลักดันชาวเขาที่อพยพเข้ามาใหม่อย่างต่อเนื่อง ตามขั้นตอนของกฎหมายและความเหมาะสม และให้มีมาตรการกดดันที่เหมาะสมแก่ผู้ที่ชักจูงให้ที่พักพิง หรืออำนวยความสะดวกแก่ชาวเขาที่อพยพเข้ามาจากนอกประเทศ

7. ลดและขจัดอิทธิพลของชนกลุ่มน้อยในหมู่ชาวเขา โดยปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ การให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่ชาวเขา และการส่งเสริมให้ชาวเขาพึ่งตนเอง และป้องกันตนเองได้ระดับหนึ่ง

3.4.3 ด้านพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

1. การยกระดับรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิต

1) พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมชาวเขา โดยเน้นหลักการพึ่งตนเองอย่างสอดคล้องกับ ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการให้ชาวเขาตั้งถิ่นฐานถาวร ไม่อพยพเคลื่อนย้าย ทั้งนี้โดยคำนึงถึง ข้อจำกัดในเรื่องที่ดินทำกิน และขีดความสามารถ ในการรองรับของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง ตลอดจนการเพิ่มจำนวนประชากรชาวเขาในอนาคต

2) จัดให้มีโครงการพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม และส่งเสริมให้ชาวเขามีรายได้ จากการประกอบอาชีพอื่น แทนการปลูกพืชเสพติดในระดับที่เพียงพอแก่การดำรงชีวิต และพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเองในที่สุด เพิ่มรายได้ชาวเขา ด้วยการพัฒนาการผลิตทางการเกษตร การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การพัฒนาทางการตลาด และการส่งเสริมอาชีพอื่นนอกจากภาคเกษตรกรรม รวมทั้งการสนับสนุนให้ภาคเอกชน มามีบทบาท และมีส่วนช่วยในการพัฒนา และช่วยเหลือชาวเขา

3) กระจายบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน ให้ครอบคลุมชุมชนชาวเขาให้มากที่สุด พัฒนากลวิธีการสาธารณสุขมูลฐาน และส่งเสริมสนับสนุนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

4) เร่งรัดการวางแผนครอบครัวให้บังเกิดผล เพื่อควบคุมอัตราการเพิ่มของประชากรชาวเขา ให้อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกับอัตราเพิ่มของชุมชนพื้นราบใกล้เคียง และสมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติที่รองรับ

5) จัดบริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน เพื่อเป็นการสร้างฐานในการสื่อสาร การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

6) สำหรับการเผยแพร่ศาสนาพุทธในหมู่ชาวเขา เพื่อเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ ควบคุมดูแลการเผยแพร่ศาสนาในหมู่ชาวเขา มิให้สร้างความแตกแยกในสังคม และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา

2. การเลิกปลูกและเสพพืชเสพติด

1) ประชาสัมพันธ์ และปฏิบัติการจิตวิทยาให้ชาวเขา เข้าใจถึงพิษภัยของสิ่งเสพติด และจูงใจให้เลิกปลูกและเสพพืชเสพติด

2) ให้มีการดำเนินการตามกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะในชุมชนชาวเขาที่พัฒนาและได้รับการจัดตั้งตามกฎหมายแล้ว

3) แสวงหาความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาชาวเขาและการปลูกพืชเสพติด และพิจารณาให้ความช่วยเหลือแก่คนไทยด้วยความเหมาะสม

3.4.4 ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

1) จัดให้มีแผนการใช้ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรบนพื้นที่สูง และกำหนดให้มีมาตรการควบคุมดูแลการใช้ที่ดินให้เป็นไปตามแผนโดยเคร่งครัด

2) ให้มีการบังคับใช้กฎหมายและระเบียบของทางราชการในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างจริงจัง

3.5. ปัญหาการพัฒนาบนพื้นที่สูงในประเทศไทย

3.5.1 ปัญหาด้านการเมืองการปกครอง

ปัญหาด้านการเมืองการปกครอง โดยทั่วไปชุมชนบนพื้นที่สูง ประกอบด้วยชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ชนกลุ่มน้อยและคนไทยพื้นราบที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง จะตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มบ้านตามเผ่าพันธุ์ของตน มีสภาพการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยม ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา และลักษณะนิสัยที่แตกต่างกันไป กลุ่มบ้านดังกล่าวจะอยู่กระจัดกระจายห่างไกลการคมนาคม จึงมีประเด็นปัญหาด้านการเมืองการปกครองดังนี้

1. ปัญหาการพัฒนาและสงเคราะห์ยังไม่ทั่วถึง ปัจจุบันเจ้าหน้าที่ของรัฐยังไม่สามารถเข้าไปดำเนินการพัฒนาและสงเคราะห์ประชากรบนพื้นที่สูงได้อย่างทั่วถึง ทำให้ประชากรดังกล่าวยังไม่สามารถได้รับบริการจากรัฐเท่าที่ควรขาดความผูกพันกับรัฐ ขาดการบังคับใช้กฎหมายของทางราชการแก่ประชากรดังกล่าว ขาดการรับผิดชอบในการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ความเป็นพลเมืองไทย

2. ปัญหาขาดการกำหนดสถานภาพบุคคลตามกฎหมายของชาวเขา และชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ประชากรบนพื้นที่สูงส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการจัดทำทะเบียนบ้าน บัตรประจำตัวประชาชน และการพิจารณาลงสัญชาติไทย หรือการกำหนดสถานภาพเป็นผู้อพยพ ผู้ลี้ภัย ผู้หลบหนีเข้าเมือง ทำให้ประชากรดังกล่าวไม่มีสถานภาพบุคคลตามกฎหมายที่ชัดเจน ซึ่งเป็นปัญหาด้านการเมืองการปกครองที่สำคัญ สถานภาพของชาวเขาในปัจจุบันมีชาวเขาเพียง จำนวน 504,523 คน ที่ได้รับการลงสัญชาติไทย

3. ปัญหาขาดการจัดถิ่นฐานถาวรให้ถูกต้องตามกฎหมาย การจัดตั้งถิ่นฐานถาวรให้ถูกต้องตามกฎหมายสำหรับชุมชนบนพื้นที่สูงยังกระทำได้อย่างจำกัด ปัจจุบันการอยู่อาศัยตั้งถิ่นฐานและสิทธิในพื้นที่ดินทำกินของชุมชนบนพื้นที่สูง ยังไม่ถูกต้องตามกฎหมายเป็นจำนวนมาก

สถานภาพหมู่บ้านชาวเขา หมู่บ้านชาวเขามีจำนวนทั้งหมด 3,747 หมู่บ้าน/กลุ่มบ้าน แต่มีจำนวนหมู่บ้านที่ได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านถูกต้องตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 จำนวน 1,651 หมู่บ้าน คิดเป็น ร้อยละ 44

4. ปัญหาการอพยพเคลื่อนย้ายของชาวเขาและชนกลุ่มน้อย ปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับการอพยพเข้ามาของชาวเขาและชนกลุ่มน้อยจากนอกประเทศ และการย้ายถิ่นที่อยู่ของชาวเขาและชนกลุ่มน้อยในประเทศ ทำให้การแก้ไขปัญหาบนพื้นที่สูงไม่สามารถกำหนดขนาดของปัญหาได้ชัดเจนและแน่นอน

3.5.2 ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม

จากการที่รัฐไม่สามารถเข้าไปให้การดูแลชาวเขาเผ่าต่าง ๆ และกลุ่มชนที่อาศัยอยู่บนที่สูงได้อย่างทั่วถึง ทำให้กลุ่มชนเหล่านี้ขาดโอกาสที่จะได้รับบริการจากรัฐในหลาย ๆ ด้าน และยังขาดการกำหนดสถานภาพที่ชัดเจน จึงเป็นผลทำให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมตามมา ดังนี้

1. ปัญหาความยากจน ชาวเขาและประชากรบนพื้นที่สูง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก อาชีพหัตถกรรมในครอบครัวและรับจ้างเป็นอาชีพรอง และเนื่องจากข้อจำกัดเกี่ยวกับปัจจัยการผลิต การจำหน่ายผลผลิต และการขาดโอกาสในการพัฒนาฝีมือแรงงาน ทำให้กลุ่มชนดังกล่าวมีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ไม่เพียงพอแก่การครองชีพ และทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหาโสเภณี การอพยพแรงงาน และปัญหาครอบครัวขาดความอบอุ่น เป็นต้น เมื่อเปรียบเทียบรายได้ชาวเขากับรายได้ตามเกณฑ์ จ.ป.ฐ. ได้ดังนี้ พ.ศ. 2529 รายได้ชาวเขาต่อคนต่อปี = 1,200 บาท, พ.ศ. 2537 รายได้ชาวเขาต่อคนต่อปี = 2,500 บาท, พ.ศ. 2539 รายได้ชาวเขาต่อคนต่อปี = 15,000 บาท

2. ปัญหาด้านสาธารณสุข ประชากรบนพื้นที่สูง โดยเฉพาะในชุมชนชาวเขา โดยทั่วไปยังมีสภาพทางด้านสาธารณสุขและสุขภาพอนามัยอยู่ในเกณฑ์ต่ำ คือ 1) ปัญหาการเจ็บป่วยสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากโรคติดต่อที่ป้องกันได้ เช่น โรคระบบทางเดินหายใจ โรคระบบทางเดินอาหาร และมาลาเรีย ปัจจุบันยังพบผู้ป่วยโรคเอดส์ในหมู่บ้านชาวเขาเป็นจำนวนมาก 2) ปัญหาโภชนาการ มีภาวะทุพโภชนาการมาก โดยเฉพาะในหมู่บ้านชาวเขาที่อยู่ห่างไกล พบว่าเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี ขาดสารอาหารในอัตราที่สูง 3) ปัญหาการติดฝิ่น มีชาวเขาเสพติดฝิ่นเป็นจำนวนมาก เพราะชาวเขาส่วนหนึ่งมักจะใช้ฝิ่นเป็นยารักษาโรค 4) ปัญหาการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของรัฐ เนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวก เมื่อเจ็บป่วยจึงมักซื้อยามากินเอง และยังมีมรณกรรมโรคโดยหมอมือตามความเชื่อดั้งเดิมของตน

3. ปัญหาด้านการศึกษา ชาวเขาส่วนใหญ่ยังได้รับการศึกษาน้อยมาก การกระจายโอกาสทางการศึกษายังไม่ทั่วถึง มีเด็กจบการศึกษาภาคบังคับเพียงจำนวนน้อย ความสามารถในการพูด อ่าน เขียนภาษาไทยของชาวเขา ยังอยู่ในอัตราต่ำ

4. ปัญหาการเพิ่มของประชากร การเพิ่มของประชากรชาวเขา โดยทางธรรมชาติอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างสูง เพราะชาวเขามีกุมกำเนิดในอัตราที่น้อยมาก ทำให้อัตราการเกิดสูง และชาวเขาส่วนหนึ่งเพิ่มขึ้นโดยการอพยพเข้ามาจากนอกประเทศ ทั้งจากด้านประเทศพม่าและลาว

3.5.3 ปัญหาด้านยาเสพติด

จากการที่ชาวเขาและประชากรบนพื้นที่สูง ตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก ทำให้ยากแก่การตรวจตราของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ทำให้ชาวเขาบางส่วนยังคงลักลอบปลูกฝิ่น เพราะนอกจากสภาพพื้นที่สูงจะเหมาะแก่การเติบโตของฝิ่นแล้ว ฝิ่นยังถือว่าเป็นพืชที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวเขามาโดยตลอด ทั้งในด้านการรักษาโรค การใช้ประกอบในพิธีกรรมตามความเชื่อ และเป็นพืชเงินสดทำรายได้แก่ครอบครัว

1. การปลูกพืชเสพติด จากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เมื่อ ปี 2534 พบว่ายังมีการปลูกฝิ่นบนพื้นที่สูงกระจายใน 11 จังหวัดทางภาคเหนือ การปลูกส่วนใหญ่เป็นการปลูกเพื่อเสพเอง มีเพียงส่วนน้อยที่ปลูกเพื่อการค้า นอกจากนี้ในปัจจุบันยังปรากฏว่าชาวเขาในหลายพื้นที่ปลูกพืชเสพติดชนิดอื่นด้วย เช่น กัญชา เป็นต้น

2. การเสพและการค้าพืชเสพติด จากการที่ชาวเขาใช้ฝิ่นเป็นยารักษาโรค เป็นผลให้มีชาวเขาติดฝิ่นเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มที่ชาวเขามีกาเสพติดชนิดอื่น ๆ เพิ่มขึ้นด้วยโดยเฉพาะเฮโรอีน นอกจากนี้ยังมีปัญหาการค้า และการลักลอบนำฝิ่นและส่วนที่แปรรูปเป็นยาเสพติดอื่น ๆ โดยมีประเทศไทยเป็นทางผ่านไปยังส่วนอื่น ๆ ของโลกด้วย

3.5.4 ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

จากการที่ชาวเขา ตั้งบ้านเรือนและอาศัยทำกินอยู่บนพื้นที่สูง มีลักษณะเป็นภูเขาที่มีความลาดชันสูง และเป็นป่าต้นน้ำลำธาร โดยชาวเขาบางส่วนยังทำการเกษตรดั้งเดิม ในลักษณะการทำไร่เลื่อนลอย ทำให้ป่าไม้แหล่งต้น น้ำลำธารและหน้าดินถูกทำลาย จากการสำรวจของกรมป่าไม้พบว่า ปัจจุบันปริมาณพื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างน่าวิตก

นอกจากนี้ในบางพื้นที่ที่มีการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น กะหล่ำ มีการใช้สารเคมีในปริมาณมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น และขาดการระมัดระวัง ก่อให้เกิดอันตรายต่อทั้งผู้ปลูกและผู้บริโภค และที่สำคัญได้ก่อให้เกิดมลภาวะเป็นพิษต่อลำน้ำต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อส่วนรวม

3.5.5 แนวโน้มปัญหาในอนาคต

1. ปัญหาการอพยพแรงงานชาวเขา จากผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมที่แพร่กระจายไปสู่สังคมชาวเขา และภาวะจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ ที่ใช้เป็นปัจจัยในการผลิตทางการเกษตรบนพื้นที่สูง ทำให้ ชาวเขาบางส่วนอพยพเคลื่อนย้ายลง มาหางานทำในชุมชน

เมือง จากการสำรวจของกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ ปี 2537 มีชาวเขาจำนวน 28,261 คน อพยพเคลื่อนย้ายลงมาหางานทำในชุมชนเมือง โดยการเคลื่อนย้ายยังเป็นไปแบบไม่เป็นระบบ ขาดการเตรียมความพร้อม การรู้จักสิทธิหน้าที่และขาดฝีมือแรงงาน อาจถูกเอาเปรียบและล่อลวงไปทำงานที่ผิดกฎหมาย และก่อให้เกิดปัญหาภัยกับสังคมโดยรวมได้

2. ปัญหาโรคเอดส์ ซึ่งเป็นปัญหาส่วนรวมที่มีการทวีความรุนแรงมากขึ้นในปัจจุบัน ทำให้การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในกลุ่มชาวเขา จากการสำรวจของสถาบันวิจัยชาวเขา ปี 2536 ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน มีผู้ติดเชื้อเอดส์ จำนวน 1,252 คน

3. ปัญหาโสเภณี จากข้อมูลการสำรวจของกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ ปี 2537 พบว่าชาวเขาประกอบอาชีพโสเภณี จำนวน 846 คน และประกอบอาชีพที่เสี่ยงต่อการเป็นโสเภณีอีก 845 คน โดยสาเหตุสำคัญมาจากความยากจน ถูกล่อลวงและความแตกสลายของครอบครัวดั้งเดิม

4. ปัญหาการเสพยาเสพติด ในอดีตชาวเขานิยมการเสพยา แต่ปัจจุบันการเสพยาที่มีแนวโน้มลดลง และชาวเขาได้มีการเสพยาเสพติดอย่างอื่นมากขึ้น เช่น สารระเหย กาว เฮโรอีน และอื่น ๆ จากข้อมูลการสำรวจของกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ ปี 2537 พบว่ามีชาวเขาเสพยาเฮโรอีน จำนวน 969 คน

5. ปัญหาครอบครัวขาดความอบอุ่น จากการที่ปัจจุบันชาวเขาอพยพแรงงาน ลงมาประกอบอาชีพในชุมชนเมืองมากขึ้น การล่มสลายทางวัฒนธรรม ประเพณี ทำให้ครอบครัวขาดผู้นำ เด็กและคนชราขาดคนดูแลเอาใจใส่ ข้อมูลการสำรวจของกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ ปี 2537 พบว่า มีคนชราไม่ได้รับการดูแล จำนวน 460 คน เด็กถูกทอดทิ้งขาดการดูแล จำนวน 1,070 คน และเด็กพิการไม่ได้รับการดูแล จำนวน 731 คน

บทที่ 4

เครื่องชีวิตคุณภาพชีวิตและสังคม ของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง

4.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

การดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเครื่องชีวิตของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง เป็นไปภายใต้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา กระบวนการพัฒนาระบบเป็นไปตามหลักการที่สำคัญ ดังนี้

การพัฒนาสารสนเทศเพื่อการบริหารงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา การพัฒนาเป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2531 เห็นชอบให้กรมประชาสงเคราะห์ จัดตั้งศูนย์ข้อมูลด้านสวัสดิการสังคม ในขอบเขตและลักษณะของข้อมูล เพื่อการบริหารงาน ด้านสวัสดิการสังคม และสังคมสงเคราะห์

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2540 กำหนดกรอบการดำเนินงานของกรมประชาสงเคราะห์ ตามแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม และการควบคุมพิชชีพติดบนพื้นที่สูง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2540- 2542) "เป็นแกนในการประสานการดำเนินงาน พัฒนาข้อมูลประชากรบนพื้นที่สูง ร่วมกับกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง"

สาระสำคัญตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กับการพัฒนาชาวเขา โดยกำหนดแนวทางในการพัฒนา คือ "สนับสนุน การศึกษา วิจัย และรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับคนไทยต่างวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง รวมทั้งนำไปใช้ประโยชน์ ในการวางแผนและปฏิบัติงาน ให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนต่างวัฒนธรรมบนพื้นที่สูง"

สาระสำคัญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 80 วรรคสองระบุว่า "รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งตนเองได้" ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ส่วนที่ 2 บทที่ 6 ระบุว่า "ชาวเขา เป็นคนไทยต่างวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผู้ด้อยโอกาสในสังคม....."

การวางแผนพัฒนาชนบทแห่งชาติ ได้มีการพัฒนาระบบข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบทแห่งชาติ โดยมีการพัฒนารูปแบบ การจัดเก็บ รวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหาร ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาชนบท สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับ การกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และสภาพปัญหา แต่ระบบข้อมูลดังกล่าว ไม่ได้ครอบคลุมพื้นที่หมู่บ้านชาวเขา และชุมชนบน

พื้นที่สูง ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมประชาสัมพันธ์ จึงทำให้ขาดข้อมูลเพื่อใช้ประโยชน์ ในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และแนวทางการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา กอง สงเคราะห์ชาวเขา และสำนักงานส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนที่สูง จ.เชียงใหม่ จึง ได้มีการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา โดยมีความ สอดคล้องกับระบบข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบทแห่งชาติ

4.2 กระบวนการพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต

กระบวนการพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต และระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงาน พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ประกอบด้วยขั้นตอนในการพัฒนา 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. การพัฒนาหรือทบทวนปรับปรุงแก้ไขระบบ เป็นการทบทวนแก้ไขปรับปรุงระบบข้อมูล เดิมที่ได้ดำเนินการผ่านมาแล้ว กำหนดเป็นโครงสร้างระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหาร งานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาขึ้น และทำการพัฒนาปรับปรุงดัชนีชี้วัด ระดับการพัฒนาของ หมู่บ้าน ดัชนีชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนชาวเขา รวมทั้งเกณฑ์การคำนวณค่าดัชนีชี้ วัด และพัฒนาแบบสำรวจเป็นเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล ภายใต้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา (สารสนเทศการจัดการของกองสงเคราะห์ชาวเขา)

2. การจัดเก็บข้อมูล กองสงเคราะห์ชาวเขา และสำนักงานส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมบนที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ทำการจัดพิมพ์แบบสำรวจ แบบประมวลผลตามเกณฑ์การชี้ วัด และจัดส่งแบบสำรวจให้ งานข้อมูล ฝ่ายแผนงานและติดตามผล ของศูนย์พัฒนาและ สงเคราะห์ชาวเขาประจำจังหวัด ทั้ง 14 ศูนย์ ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูล ตามแบบสำรวจ ทุกกลุ่มบ้าน ที่มีหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ โดยมีการประชุม ชี้แจง สร้างความเข้าใจ นิยาม ความหมาย วัตถุประสงค์ของคำถาม กำหนดเวลาในการดำเนินการ และติดตามให้คำแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ของหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ซึ่งเป็นผู้สำรวจจัด เก็บข้อมูลตามแบบสอบถาม

3. การรวบรวม ตรวจสอบแก้ไข หัวหน้าเขตพื้นที่จะทำการตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูล ในแบบสอบถาม แล้วส่งให้เจ้าหน้าที่งานข้อมูล ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ ชาวเขา ทำการตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่งหากพบข้อผิดพลาดจะทำการแก้ไขให้ถูกต้อง สมบูรณ์

4. การบันทึกข้อมูล เจ้าหน้าที่งานข้อมูลประจำศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จะ เป็นผู้บันทึกข้อมูลตามแบบสำรวจลงคอมพิวเตอร์ โดยมีโปรแกรมการปฏิบัติงานคอมพิวเตอร์ที่ จัดทำไว้แล้ว

5. การประมวล วิเคราะห์ เจ้าหน้าที่งานข้อมูลของศูนย์ฯ จะทำการประมวลผลข้อมูล และจัดทำรายงานเบื้องต้นในระดับจังหวัด โดยอาศัยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ทางกองสงเคราะห์ ชาวเขา และ/หรือ สำนักงานส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนที่สูง จังหวัดเชียงใหม่จัด ทำขึ้น ซึ่งสามารถทำการประมวลผลข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลได้ เช่นโปรแกรมการปฏิบัติงาน

๑ 12.0๙.๖

เลขเรียกหนังสือ	๕๖๑๙
เลขทะเบียน	๕๕๒๙
	๕๗๑๘
วันที่	๑๕/๑๒/๒๕๔๕

ชุดข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้านชาวเขา สามารถแสดงระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน ในแต่ละเรื่องได้ โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับก้าวหน้า (***) ระดับปานกลาง (***) และระดับล้าหลัง (*) และการแสดงตารางรายงานสรุปผลรวม จำแนกรายจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้านได้

6. การจัดทำรายงาน เจ้าหน้าที่งานข้อมูลจัดทำรายงานเบื้องต้นในระดับพื้นที่จังหวัด จากผลการประมวลผลวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 5 ซึ่งเป็นเอกสารรายงานเบื้องต้น ซึ่งสัมพันธ์กับความต้องการที่จะใช้สารสนเทศเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในระดับพื้นที่ เพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำแผนงาน โครงการในระดับจังหวัด และสำเนาข้อมูลนำส่งกองฯ และสำนักงานฯ เพื่อดำเนินการรวบรวมจัดทำเอกสารรายงานสรุป ในภาพรวมของประเทศ และประสานการใช้ประโยชน์ต่อไป

7. การนำใช้ประโยชน์ นำผลจากรายงานมากำหนดสภาพปัญหา เพื่อกำหนดเป้าหมาย ในการกระจายทรัพยากร เพื่อการพัฒนาและสงเคราะห์ ไปยังหมู่บ้านที่ประสบปัญหาตามลำดับ ความรุนแรงของปัญหา และเป็นข้อมูลประกอบในการพิจารณาจัดทำแผนงานโครงการต่อไป

8. การรวบรวมข้อคิดเห็น ผลการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนที่ผ่านมา จะถูกรวบรวม ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะไว้ เพื่อพิจารณาปรับปรุงระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงาน พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ทั้งในส่วนของแบบสำรวจ การประมวล วิเคราะห์ ให้มีความ สมบูรณ์ต่อไป

4.3 เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม

การดำเนินการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา และบุคคลบนพื้นที่สูง ที่ผ่านมาเป็นไปตาม นโยบายตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นลำดับ การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง ได้เริ่มครั้งแรกในปี พ.ศ. 2534 จากกระบวนการขั้นตอนในการพัฒนา เครื่องชี้วัดคุณภาพชุมชนบนพื้นที่สูง ผลจากการดำเนินการพัฒนาเครื่องชี้วัดระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบนพื้นที่สูง มีรายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

4.3.1 การพัฒนาเครื่องชี้วัด

ในปี พ.ศ. 2535 กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ สำนักงานบริหารโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนพื้นที่สูง ไทย-ออสเตรเลีย (สำนักงานส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่) และ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดต่าง ๆ ทั้ง 14 ศูนย์ ได้ร่วมกันพัฒนา เครื่องชี้วัด และแบบสำรวจข้อมูลหมู่บ้านชาวเขาขึ้น โดยใช้ข้อคิดเห็นและผลการประเมินจากการทดสอบใช้แบบสำรวจเดิมของกองสงเคราะห์ชาวเขา ที่ได้ดำเนินการสิ้นสุด เมื่อเดือนมิถุนายน 2535 มีการปรับปรุงให้แบบสำรวจมีความเข้าใจง่าย และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการใช้ประโยชน์ โดยได้ใช้แบบสอบถาม และเครื่องชี้วัด จากแบบสอบถาม กชช. 2ค. แบบสอบถามข้อมูลบนพื้นที่สูง ปี พ.ศ. 2533 ตามโครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาชุมชนสิ่งแวดล้อม และการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง จังหวัดตาก และแบบ

สอบถามข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านบนพื้นที่สูง ปี พ.ศ. 2534 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ให้ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดพิษณุโลก ทดสอบจัดเก็บข้อมูล เป็นตัวแบบในการปรับปรุงรูปแบบเนื้อหาของแบบสำรวจ และเครื่องชี้วัด โดยการสำรวจข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้านในปี 2535 เป็นการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้านที่สำรวจในรอบปี พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นรอบปีปฏิทิน คือ เป็นข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม ถึง ธันวาคม 2535 โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องชี้วัด และแบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้านชาวเขา ปี 2535 และรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการดังจะได้กล่าวต่อไป

4.3.2 เครื่องชี้วัดหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย

เครื่องชี้วัดและเกณฑ์การวัด ข้อมูลหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง เป็นกระบวนการเพื่อการรวบรวม นำเสนอข้อเท็จจริงของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง เพื่อทราบถึงระดับความก้าวหน้าในการพัฒนาในแต่ละหมู่บ้าน/กลุ่มบ้านของชุมชนบนพื้นที่สูง การพัฒนาเครื่องชี้วัด และเกณฑ์การวัด เป็นการพัฒนาและปรับปรุง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อยกระดับรายได้ของบุคคลบนพื้นที่สูง และกระจายผลการพัฒนาไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่ยังด้อยโอกาสให้ทั่วถึง โดยมุ่งยกระดับความสามารถของบุคคลบนพื้นที่สูง ตลอดจนยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมีการใช้ข้อมูลในระบบในการพิจารณาจัดทำแผนงานของหน่วยงานเพื่อการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา และเพื่อให้เกิดการประสานแผนงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเกิดการประสานการพัฒนาในทุกระดับอย่างต่อเนื่องเพื่อไปสู่เป้าหมายหลักคือ กระจายผลการพัฒนาไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่ด้อยโอกาส และยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง โดยนำปัญหาแต่ละหมู่บ้าน/กลุ่มบ้าน มาจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่พัฒนา ซึ่งจำเป็นต้องมีข้อมูลที่มีความถูกต้อง มีเอกภาพเพื่อเป็นเครื่องมือที่จะช่วยในการวิเคราะห์ปัญหาและประสานงานระหว่างหน่วยงาน หากข้อมูลไม่ตรงกับความเป็นจริงจะส่งผลให้แผนพัฒนา ไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ข้อมูล จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักบริหารและผู้ปฏิบัติในการกำหนดแผนงาน และงบประมาณให้สอดคล้องกับแผนพัฒนา และเป็นเครื่องช่วยในการประสานงานแผนพัฒนาในทุกระดับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการปรับแผนงานโครงการ งบประมาณ ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนา ของกรมประชาสงเคราะห์ กองสงเคราะห์ชาวเขา สนับสนุนจากรัฐบาลจัดเตรียมแผนงาน งบประมาณรวมทั้งจัดระดับการพัฒนาของหมู่บ้านจากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญ หากได้ข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรงและรวดเร็วแล้ว จะส่งผลให้การพัฒนาดำเนินไปตามทิศทางที่ได้ตั้งเป้าไว้ โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะคือ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามในพื้นที่ และสำรวจสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนแต่ละหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่ของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาได้รับมอบหมาย ในขณะที่เดียวกันนั้นก็ได้นำมาใช้สำหรับการวางแผน การกำหนดนโยบาย และประเมินผลการพัฒนาชาวเขาโดยส่วนรวมของกรมประชาสงเคราะห์ ตลอดจนเผยแพร่เพื่อหน่วยงานที่

เกี่ยวข้องได้นำใช้ประโยชน์ที่สอดคล้องกันและสนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาต่อไป.

เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง ได้มีการพัฒนาครั้งแรกในปี พ.ศ. 2534 และเริ่มใช้ในปี 2535 ต่อมา มีการปรับปรุงเกณฑ์การวัดในบางตัวชี้วัด เพื่อความถูกต้องและเหมาะสม เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต หมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง ประกอบด้วยเครื่องชี้วัด 10 หมวด 59 ตัวชี้วัด

ดัชนีชี้วัดแสดงระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน จำแนกออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. เร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 (หมู่บ้านล้ำหลัง) แสดงผลเป็น 1 ดาว (*) ซึ่งหมายความว่าหมู่บ้านเป้าหมายที่จะได้รับการเร่งรัดพัฒนาเป็นอันดับแรก เพื่อแก้ไขปัญหาขั้นพื้นฐานต่าง ๆ
2. เร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 (หมู่บ้านปานกลาง) แสดงผลเป็น 2 ดาว (**) ซึ่งหมายความว่าหมู่บ้านเป้าหมายที่จะได้รับการเร่งรัดพัฒนาเป็นอันดับ 2 เพื่อพัฒนาในการปรับปรุงเข้าสู่ระบบการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.)
3. เร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 (หมู่บ้านก้าวหน้า) แสดงเป็น 3 ดาว (***) ซึ่งหมายความว่าหมู่บ้านเป้าหมายที่จะได้รับการเร่งรัดพัฒนาเป็นอันดับ 3 ซึ่งสมควรที่จะได้รับการพัฒนาตามเกณฑ์ปกติของระบบการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.)

ตัวดัชนีชี้วัดระดับการพัฒนาของหมู่บ้านชาวเขา จำแนกออกเป็น 10 หมวด 59 ตัวชี้วัด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หมวดที่ 1 การตั้งถิ่นฐาน

1. การจัดตั้ง
2. ที่ตั้ง
3. ระยะเวลาการตั้ง
4. ขนาดของหมู่บ้าน/กลุ่มบ้าน
5. สภาพความคงทนของบ้านเรือน

หมวดที่ 2 การเมืองการปกครอง

6. การได้รับสัญชาติไทย
7. การมี ทร.14
8. กรรมการ

หมวดที่ 3 สภาพพื้นฐาน

9. การใช้ไฟฟ้า
10. การคมนาคม
11. การเช่าสัตว์ใช้งานและเครื่องจักรกลการเกษตร

12. การใช้ประโยชน์ที่ดิน

13. สิทธิในที่ดิน

หมวดที่ 4 แหล่งน้ำ

14. น้ำดื่ม

15. น้ำใช้

16. น้ำเพื่อการเกษตร

หมวดที่ 5 ผลผลิตรายได้และการมีงานทำ

17. ผลผลิตการทำนา

18. ผลผลิตจากการทำไร่

19. การมีข้าวไม่เพียงพอต่อการบริโภค

20. รายได้

21. การทำงานนอกหมู่บ้าน/กลุ่มบ้าน

22. การรวมตัวของเกษตรกร

23. แหล่งสินเชื่อ

24. อัตราค่าจ้าง

25. การประกอบอาชีพ

26. ทำการเกษตรฤดูแล้ง

หมวดที่ 6 สุขภาพอนามัย

27. บริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน

28. การได้รับบริการด้านสาธารณสุข

29. การใช้ส้วม

30. สุขภาพอนามัย

31. การรักษาพยาบาล

32. น้ำหนักเด็กทารกแรกเกิด

33. เด็กแรกเกิด-5 ปีขาดสารอาหาร

34. การระวังรักษาอนามัยหญิงมีครรภ์

35. การระวังรักษาอนามัยเด็ก

36. การวางแผนครอบครัว

หมวดที่ 7 ความรู้การศึกษาและวัฒนธรรม

37. พูดภาษาไทยไม่ได้

38. ระดับการศึกษา

39. การมีโอกาสได้รับการศึกษาภาคบังคับ

40. อัตราเรียนต่อของประชาชน

41. สถานที่ให้ความรู้
42. สถานที่ให้บริการข่าวสารข้อมูล
43. การให้ความรู้ด้านคุณภาพชีวิต
44. กิจกรรมทางศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม
45. การเผยแพร่ศาสนา

หมวดที่ 8 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

46. การปลูกป่า
47. การอนุรักษ์พื้นที่เพาะปลูก
48. องค์การด้านการอนุรักษ์

หมวดที่ 9 ปัญหาเสพติด

49. การปลูกฝิ่น
50. การเสพยาเสพติด
51. การบ้ำบัด

หมวดที่ 10 ผู้ด้อยโอกาสในสังคม

52. ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่
53. คนพิการไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่
54. เด็กกำพร้าไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่
55. เด็กถูกทอดทิ้ง
56. ครอบครัวยากไร้
57. การค้าประเวณี
58. หญิงทำงานในสถานบริการ
59. เอดส์

เกณฑ์ชี้วัดภาพรวมข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้านชาวเขาของหมู่บ้าน มีเกณฑ์การคิดดังนี้

1. ถ้าได้คะแนนระดับ 1 คะแนน (*) จำนวนระหว่าง 19-59 ข้อ จัดเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 หรือระดับการพัฒนาแล้วหลังต้องปรับปรุง
2. ถ้าได้คะแนนระดับ 1 คะแนน (*) จำนวนระหว่าง 10-18 ข้อ จัดเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 หรือระดับการพัฒนาปกติ ยกเว้น มีตัวดัชนีชี้วัดตัวที่ 6, 14, 15, 20, 27, 39, 50 และ 56 ได้คะแนนระดับ 1 คะแนน (*) เท่ากับหรือมากกว่า 4 ข้อ ให้จัดเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 (ระดับแล้วหลังต้องปรับปรุง)
3. ถ้าได้คะแนนระดับ 1 คะแนน (*) จำนวนระหว่าง 0-9 ข้อ จัดเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 หรือระดับการพัฒนาก้าวหน้า ยกเว้น มีตัวดัชนีชี้วัดตัวที่ 6, 14, 15, 20, 27, 39, 50 และ 56 ได้คะแนนระดับ 1 คะแนน (*) เท่ากับ

กับหรือมากกว่า 4 ข้อ ให้จัดเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 (ระดับ
 ลำหั่งต้องปรับปรุง)

ตารางที่ 1 แสดงเกณฑ์การชี้วัด ข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การชี้วัด	คะแนน
1. กลุ่มการตั้งถิ่นฐาน		
1. การจัดตั้ง	-หมู่บ้าน/กลุ่มบ้านนี้จัดตั้งขึ้นถูกต้องตาม กม. และ/หรือจัดตั้งขึ้นตามนโยบายความมั่นคง	3
	-หมู่บ้าน/กลุ่มบ้านนี้จัดตั้งขึ้นไม่ถูกต้องตาม กม. แต่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยราชการ	2
2. ที่ตั้ง	-หมู่บ้าน/กลุ่มบ้านนี้จัดตั้งไม่ถูกต้องตาม กม.	1
	-หมู่บ้าน/กลุ่มบ้านนี้ไม่ตั้งอยู่ในเขตหวงห้าม	3
	-หมู่บ้าน/กลุ่มบ้านนี้จัดตั้งอยู่ในเขตป่าสงวน	2
	-หมู่บ้าน/กลุ่มบ้านนี้ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่ง ชาติหรือวนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	1
3. ระยะเวลาการตั้ง	-หมู่บ้าน/กลุ่มบ้านนี้ตั้งมานานกว่า 10 ปี.	3
	-หมู่บ้าน/กลุ่มบ้านนี้ตั้งมาระหว่าง 5-10 ปี.	2
	-หมู่บ้าน/กลุ่มบ้านนี้ตั้งมาน้อยกว่า 5 ปี.	1
4. ขนาดของหมู่บ้าน กลุ่มบ้าน	-จำนวนหลังคาเรือนมากกว่า 50 หลังคาเรือน	3
	-จำนวนหลังคาเรือนระหว่าง 20-50 หลังคาเรือน	2
	-จำนวนหลังคาเรือนน้อยกว่า 20 หลังคาเรือน	1
5. สภาพความคงทน ของบ้านเรือน	-จำนวนหลังคาเรือนที่มีโครงสร้างเป็น ไม้ที่คงทนถาวร	
	-มากกว่าร้อยละ 50 ของหลังคาเรือนทั้งหมด	3
	-ร้อยละ 25-50 ของหลังคาเรือนทั้งหมด	2
	-น้อยกว่าร้อยละ 25 ของหลังคาเรือนทั้งหมด	1
2. กลุ่มการเมืองการปกครอง		
6. การได้รับสัญชาติไทย	-ได้รับสัญชาติไทยมากกว่าร้อยละ 70 ของ ประชากร	3
	-ได้รับสัญชาติไทยระหว่างร้อยละ 50- 70 ของประชากร	2
	-ได้รับสัญชาติไทยน้อยกว่าร้อยละ 50 ของ ประชากร	1

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การชี้วัด	คะแนน
7. การมี ทร.14	-จำนวนคค.ที่มี ทร.14 มากกว่าร้อยละ 70 ของครอบครัวทั้งหมด	3
	-จำนวนครอบครัวที่มี ทร.14 ระหว่างร้อยละ 50-70 ของครอบครัวทั้งหมด	2
	-จำนวนคค.ที่มี ทร.14 น้อยกว่าร้อยละ 50 ของครอบครัวทั้งหมด	1
8. กรรมการ	-การมีกรรมการหมู่บ้านถูกต้องตามกฎหมาย และ/หรือกรรมการ อพป.	3
	-มีกรรมการประเภทต่าง ๆ ตามนโยบาย และโครงการความมั่นคง อย่างใดอย่างหนึ่ง ยกเว้นกรรมการ อพป.	2
	-ไม่มีกรรมการหมู่บ้านถูกต้องตามกฎหมาย	1
3. กลุ่มสภาพพื้นฐาน		
9. การใช้ไฟฟ้า	-หลังคาเรือนที่มีไฟฟ้าของรัฐหรือไฟฟ้าที่ผลิตเองตั้งแต่ร้อยละ 50 ของหลังคาเรือนทั้งหมด	3
	-หลังคาเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ของรัฐหรือไฟฟ้าที่ผลิตเองใช้น้อยกว่าร้อยละ 50	2
	-ไม่มีไฟฟ้าใช้	1
10. การคมนาคม	ก.กรณีไม่มีถนนติดต่อกับอำเภอตลอดเส้นทาง	
	-ถ้าไปอำเภอโดยเรือหรือรถไฟ ใช้เวลาน้อยกว่า 1 ชั่วโมง หรือไปอำเภอโดยวิธีอื่น ๆ ใช้เวลาน้อยกว่า 2 ชั่วโมง	3
	- ถ้าไปอำเภอโดยเรือ หรือรถไฟใช้เวลาระหว่าง 1-2 ชั่วโมง หรือไปอำเภอโดยวิธีอื่น ๆ ใช้เวลาระหว่าง 2-3 ชั่วโมง	2
	-ถ้าไปอำเภอโดยเรือหรือรถไฟ ใช้เวลา มากกว่า 2 ชั่วโมง หรือไปอำเภอโดยวิธีอื่น ๆ ใช้เวลา มากกว่า 3 ชั่วโมง	1
	ข. ในกรณีตอบมีถนนติดต่อกับอำเภอตลอดเส้นทาง	
	-มีรถรับจ้างบริการสม่ำเสมอในฤดูฝนหรือใช้เวลาเดินทางน้อยกว่า 1 ชั่วโมง	3
	-มีรถรับจ้างบริการไม่สม่ำเสมอในฤดูฝนหรือใช้เวลา	2

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การชี้วัด	คะแนน	
11. การเข้าสัปดาห์ใช้งานและเครื่องจักรกลการเกษตร	เดินทาง 1-2 ชั่วโมง -ไม่มีรถรับจ้าง หรือใช้เวลาเดินทางมากกว่า 2 ชั่วโมง จำนวนรอบครีวที่ใช้วัวควาย=รอบครีวที่มีวัวควาย ใช้งานของตนเอง+รอบครีวที่มีวัวควายแต่ต้องเช่าเพิ่ม บางส่วน+รอบครีวที่ไม่มีวัวควายต้องเช่ามาใช้งาน 1)ถ้าจำนวนรอบครีวที่ใช้วัว-ควายน้อยกว่าร้อยละ 30 ของการทำกรเกษตร ไม่ต้องพิจารณาดัชนีนี้ 2)ถ้ามีตั้งแต่ร้อยละ 30 ของรอบครีวทำการเกษตรให้ ใช้เกณฑ์ดังนี้	1	
	-ไม่มีรอบครีวที่ต้องเช่าวัว-ควายมาใช้งาน	3	
	-จำนวนรอบครีวที่ต้องเช่าวัว-ควายมาใช้งาน ไม่เกินร้อยละ 30 รอบครีวที่ใช้วัว-ควาย	2	
	-จำนวนรอบครีวที่ต้องเช่าวัว-ควายมาใช้งานมากกว่า ร้อยละ 30 รอบครีวที่ใช้วัว-ควาย	1	
	*จำนวนที่ใช้ควายเหล็ก รถไถเล็ก หรือรถไถใหญ่ = รอบครีวที่มีควายเหล็ก รถไถเล็ก หรือรถไถใหญ่ของตนเอง+รอบครีวที่ต้องเช่าควาย เหล็กหรือ รถไถเล็กหรือ รถไถใหญ่		
	-ไม่มีรอบครีวที่ต้องจ้างควายเหล็ก รถไถมาใช้งาน	3	
	-ไม่มีรอบครีวที่ต้องจ้างควายเหล็ก รถไถมาใช้ ไม่ เกินร้อยละ 5 ของรอบครีวที่ใช้ควายเหล็ก รถไถเล็ก หรือรถไถใหญ่	2	
	-จำนวนรอบครีวที่ต้องจ้างควายเหล็ก รถไถมาใช้ มากกว่าร้อยละ 5 ของคค.ที่ใช้ควายเหล็ก รถไถเล็ก *จำนวนที่ใช้ควายเหล็ก รถไถเล็กหรือรถไถใหญ่	1	
	12. การใช้ประโยชน์ที่ดิน	-ใช้พื้นที่ทั้งหมด	3
	-ใช้ประมาณ 3 ใน 4 ของพื้นที่	2	
13. สิทธิในที่ดิน	-ใช้ประมาณครึ่งหนึ่งหรือน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของพื้นที่ จำนวนรอบครีวที่มีที่ดินทำกินของตนเอง แต่ต้องเช่า เพิ่มบางส่วนรวมกับจำนวนรอบครีวที่ไม่มีที่ดินของตน เองเลย ต้องเช่าที่ดินทำกินทั้งหมด หรือทำกินโดยไม่ ต้องเช่า	1	

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การชี้วัด	คะแนน
	-ถ้าจำนวนดังกล่าว น้อยกว่าร้อยละ 10 ของจำนวน ครอบครัวทั้งหมด	3
	-ถ้าจำนวนดังกล่าว มีอยู่ระหว่าง 10-25 ของจำนวน ครอบครัวทั้งหมด	2
	-ถ้าจำนวนดังกล่าว มากกว่าร้อยละ 25 ของจำนวน ครอบครัวทั้งหมด	1
4. กลุ่มแหล่งน้ำ		
14. น้ำดื่ม	ครอบครัวที่มีน้ำสะอาดสำหรับดื่มเพียงพอ ตลอดปี.	
	-มากกว่าร้อยละ 90 ของครอบครัวทั้งหมด	3
	-ร้อยละ 50-90 ของครอบครัวทั้งหมด	2
	-น้อยกว่าร้อยละ 50 ของครอบครัวทั้งหมด	1
15. น้ำใช้	ครอบครัวที่มีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี	
	-มากกว่าร้อยละ 90 ของครอบครัวทั้งหมด	3
	-ร้อยละ 70-90 ของครอบครัวทั้งหมด	2
	-น้อยกว่าร้อยละ 70 ของครอบครัวทั้งหมด	1
16. น้ำเพื่อการเกษตร	-มีน้ำเพียงพอสำหรับการปลูกพืชอย่างน้อย 4 ข้อในข้อ 2.4.1 -2.4.6	3
	-มีน้ำเพียงพอสำหรับการปลูกพืชอย่างน้อย 3 ข้อในข้อ 2.4.1 -2.4.6	2
	-มีน้ำเพียงพอสำหรับการปลูกพืชในข้อ 2.4.1-2.4.6 น้อยกว่า 3 ข้อ	1
5. กลุ่มผลผลิต รายได้		
และการมีงานทำ		
17. ผลผลิตจากการทำนา	จะมีการคำนวณค่าดัชนี ผลผลิตจากการทำนาในกรณีมี ครอบครัวที่ทำนาตั้งแต่ร้อยละ 20 ของครอบครัวทั้งหมด	
	-ครอบครัวส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือกตั้งแต่ 400 กก. ไร่ ขึ้นไป	3
	-ครอบครัวส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือกตั้งแต่ 300 กก. แต่ไม่ถึง 400 กก./ไร่	2
	-ครอบครัวส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือกต่ำกว่า 300 กก./ไร่	1

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การชี้วัด	คะแนน
18. ผลผลิตจากการทำไร่	<p>-จำนวนครอบครัว ปลูกพืชอายุสั้นและพืชไร่อายุยาวมากกว่าร้อยละ 15 ของครอบครัวทั้งหมด</p> <p>ก. ให้พิจารณาเฉพาะพืชไร่ที่มีจำนวนครอบครัวเพาะปลูกมากที่สุด ตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้</p> <p>1)ข้าวไร่ จน.ผลผลิตรวมเฉลี่ยต่อไร่</p> <p>-ตั้งแต่ 350 กก. ขึ้นไป 3</p> <p>-ตั้งแต่ 250 กก. แต่ไม่ถึง 350 กก. 2</p> <p>-ต่ำกว่า 250 กก. 1</p> <p>2)ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จน.ผลผลิตรวมเฉลี่ยต่อไร่</p> <p>-ตั้งแต่ 450 กก. ขึ้นไป 3</p> <p>-ตั้งแต่ 350 กก. แต่ไม่ถึง 450 กก. 2</p> <p>-ต่ำกว่า 350 กก. 1</p> <p>3)ถั่วเหลืองจน.ผลผลิตรวมเฉลี่ยต่อไร่</p> <p>-ตั้งแต่ 250 กก. ขึ้นไป 3</p> <p>-ตั้งแต่150 กก. แต่ไม่ถึง 250 กก. 2</p> <p>-ต่ำกว่า150 กก. 1</p> <p>4)ถั่วลิสง จน.ผลผลิตรวมเฉลี่ยต่อไร่</p> <p>-ตั้งแต่ 400 กก. ขึ้นไป 3</p> <p>-ตั้งแต่ 300 กก. แต่ไม่ถึง 250 กก. 2</p> <p>-ต่ำกว่า 300 กก. 1</p> <p>5)ถั่วแดง จน.ผลผลิตรวมเฉลี่ยต่อไร่</p> <p>-ตั้งแต่250 กก. ขึ้นไป 3</p> <p>-ตั้งแต่ 150 กก. แต่ไม่ถึง 250 กก. 2</p> <p>-ต่ำกว่า 150 กก. 1</p> <p>6)ฝ้าย จน.ผลผลิตรวมเฉลี่ยต่อไร่</p> <p>-ตั้งแต่ 200 กก. ขึ้นไป 3</p> <p>-ตั้งแต่ 150 กก. แต่ไม่ถึง 200 กก. 2</p> <p>-ต่ำกว่า 150 กก. 1</p> <p>7)ขิง จน.ผลผลิตรวมเฉลี่ยต่อไร่</p> <p>-ตั้งแต่ 3,000 กก. ขึ้นไป 3</p> <p>-ตั้งแต่ 2,000 กก. แต่ไม่ถึง 3,000 กก. 2</p>	

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การชี้วัด	คะแนน
	<p>-ต่ำกว่า 2,000 กม.</p> <p>ข. ถ้าพืชไร่ที่เพาะปลูก ไม่ใช่พืชไร่ข้างต้น ให้พิจารณา รายได้ของการเพาะปลูกมาก ถ้าพืชนั้นเป็นพืชไร่ อายุสั้นจะต้องทำการปลูกทั้งสองฤดูและรายได้จากการ ขายให้คูณด้วย 2 ครอบครัวส่วนมากมีรายได้จากการ ขาย</p>	1
19. การมีข้าวไม่เพียงพอต่อ ความต้องการบริโภค	<p>-มากกว่า 10,000 บาท/ปี</p> <p>-8,000 - 10,000 บาท/ปี</p> <p>-น้อยกว่า 8,000 บาท/ปี</p>	3 2 1
20. รายได้	<p>-จำนวนครอบครัวที่มีข้าวไม่พอกินตลอดปีน้อยกว่า ร้อยละ 5 ของครอบครัวที่ปลูกข้าว</p> <p>-จำนวนครอบครัวที่มีข้าวไม่พอกินตลอดปีมากกว่า ร้อยละ 5-10 ของครอบครัวที่ปลูกข้าว</p> <p>-จำนวนครอบครัวที่มีข้าวไม่พอกินตลอดปีมากกว่า ร้อยละ 10 ของครอบครัวที่ปลูกข้าว</p>	3 2 1
21. การทำงาน นอกหมู่บ้าน /กลุ่มบ้าน	<p>-ครอบครัวในหมู่บ้านกลุ่มบ้านมีรายได้เฉลี่ยปี. มากกว่า 20,000 บาท</p> <p>-ครอบครัวในหมู่บ้านกลุ่มบ้านมีรายได้เฉลี่ยปี. ระหว่าง 12,000-20,000 บาท</p> <p>-ครอบครัวในหมู่บ้านกลุ่มบ้านมีรายได้เฉลี่ยปี. น้อยกว่า 12,000 บาท</p>	3 2 1
22. การรวมตัว ของเกษตรกร	<p>-จำนวนคนที่ไม่รับจ้างทำงาน น้อยกว่าร้อยละ 5 ของ วัยแรงงาน หรือไม่มีเลย</p> <p>-จำนวนคนที่ไม่รับจ้างทำงาน ระหว่างร้อยละ 5-15 ของ วัยแรงงาน</p> <p>-จำนวนคนที่ไม่รับจ้างทำงาน มากกว่าร้อยละ 15 ของ วัยแรงงาน</p>	3 2 1
	<p>-คนในหมู่บ้านกลุ่มบ้านเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร</p> <p>-คนในหมู่บ้านกลุ่มบ้านเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร/ กลุ่มอาชีพ/กลุ่มกองทุนหมุนเวียน</p> <p>-ไม่มีสมาชิกสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพ กลุ่ม กองทุนหมุนเวียน</p>	3 2 1

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การชี้วัด	คะแนน
23. แหล่งสินค้าเชื้อ	<p>คิดจากแหล่งสินค้าที่มีจำนวนครอบครัวในหมู่บ้านใช้มากที่สุดเป็นเกณฑ์</p> <p>-ใช้แหล่งสินค้าจากสหกรณ์หรือ ชกส. หรือ ธนาคารพาณิชย์</p> <p>-ใช้แหล่งสินค้าจากกลุ่มออมทรัพย์ หรือกองทุน</p> <p>-ใช้แหล่งสินค้าจากพ่อค้าหรือเพื่อนบ้าน</p>	<p>3</p> <p>2</p> <p>1</p>
24. อัตราค่าจ้าง	<p>-ค่าจ้างแรงงานวันละมากกว่า 50 บาท</p> <p>-ค่าจ้างแรงงาน 40-50 บาท</p> <p>-ค่าจ้างแรงงานน้อยกว่า 40 บาท</p>	<p>3</p> <p>2</p> <p>1</p>
25. การประกอบอาชีพ	<p>ก. <u>สวนผลไม้ ผัก ไม้ดอก ไม้ยืนต้น และกิจการ</u> <u>การเกษตรอื่น ๆ</u></p> <p>1. ให้คำนวณดัชนีแยกตามประเภทของการประกอบอาชีพและเลือกคะแนนต่ำสุดเป็นคะแนนของดัชนีของข้อ ก.</p> <p>2. จะไม่มีการคำนวณค่าดัชนี ถ้าจำนวนครอบครัวที่ประกอบอาชีพแต่ละประเภทข้างต้นมีน้อยกว่าร้อยละ 10 ของครอบครัวทั้งหมด</p> <p>-รายได้ต่อครอบครัวที่ทำสวนผลไม้/ผัก/ไม้ดอก/ไม้ยืนต้น</p> <p>-สูงกว่า 30,000 บาทปี.</p> <p>-20,000-30,000 บาทปี.</p> <p>-ต่ำกว่า 20,000 บาทปี.</p> <p>-สวนผัก</p> <p>-สวนไม้ดอก</p> <p>-สวนไม้ยืนต้น</p> <p>-กิจการเกษตรอื่น ๆ</p> <p>ข. <u>เลี้ยงสัตว์เพื่อขาย</u></p> <p>1. ให้คำนวณค่าดัชนีแยกออกเป็น 5 ดัชนี คือ ดัชนีของการเลี้ยงวัว,ควาย,หมู,เป็ด,ไก่</p> <p>2. จะไม่มีการคำนวณค่าดัชนี ถ้าจำนวนครอบครัวที่ทำการเลี้ยงสัตว์เพื่อขายน้อยกว่าร้อยละ 10 ของครอบครัวทั้งหมด</p>	<p>3</p> <p>2</p> <p>1</p>

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การชี้วัด	คะแนน
26. ทำการเกษตรฤดูแล้ง	<p>-รายได้ต่อครอบครัว</p> <ul style="list-style-type: none"> -สูงกว่า 10,000 บาท/ปี. 3 -5,000-10,000 บาท/ปี. 2 -น้อยกว่า 5,000 บาท/ปี. 1 	
	<p>ค. <u>ประมงน้ำจืด</u></p> <p>ถ้าจำนวนครอบครัวทำประมงน้ำจืดน้อยกว่าร้อยละ 10 ของจำนวนครอบครัวทั้งหมด</p> <p>รายได้ต่อครอบครัว</p> <ul style="list-style-type: none"> -สูงกว่า 3,000 บาท/ปี. 3 -1,000-3,000 บาท/ปี. 2 -ต่ำกว่า 1,000 บาท/ปี. 1 	
	<p>ง. <u>การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ</u></p> <p>จะไม่มีการค้าขายค้ำดัชนี ถ้าจำนวนครอบครัวที่ทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดน้อยกว่าร้อยละ 10 ของครอบครัวทั้งหมด</p> <p>รายได้ต่อครอบครัว</p> <ul style="list-style-type: none"> -สูงกว่า 5,000 บาท/ปี. 3 -2,000-5,000 บาท/ปี. 2 -ต่ำกว่า 2,000 บาท/ปี. 1 	
	<p>จ. <u>อุตสาหกรรมและหัตถกรรมในครอบครัว</u></p> <p>จะไม่มีการค้าขายค้ำดัชนี ถ้าจำนวนครอบครัวที่ประกอบอาชีพอุตสาหกรรม หัตถกรรม (ข้อ 11.13.1) น้อยกว่าร้อยละ 10 ครอบครัวทั้งหมด</p> <p>รายได้ต่อครอบครัว</p> <ul style="list-style-type: none"> -สูงกว่า 10,000 บาท/ปี. 3 -5,000-10,000 บาท/ปี. 2 -ต่ำกว่า 5,000 บาท/ปี. 1 <p>การพิจารณาเกณฑ์ ให้ใช้คะแนนสูงสุด เป็นคะแนนของดัชนี</p>	
	<p>-ครอบครัวที่ทำเกษตรฤดูแล้งร่วมกับครอบครัวที่ทำนา 2 ครั้ง มากกว่าร้อยละ 40 ของครอบครัวทั้งหมด 3</p>	

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การชี้วัด	คะแนน
	<p>หรือ มีรายได้ จากการขายผลผลิตการเกษตรฤดูแล้ง มากกว่า 5,000 บาท</p> <p>-ครอบครัวที่ทำการเกษตรฤดูแล้งร่วมกับครอบครัวที่ทำนา 2 ครั้ง ร้อยละ 20-40 ของ ครอบครัวทั้งหมด หรือมีรายได้ จากการขายผลผลิตฤดูแล้ง 3,000-5,000 บาท</p> <p>-ครอบครัวที่ทำการเกษตรฤดูแล้งร่วมกับครอบครัวที่ทำนา 2 ครั้ง น้อยกว่าร้อยละ 20 ของครอบครัวทั้งหมด หรือ มีรายได้ จากการขายผลผลิตการเกษตรฤดูแล้ง น้อยกว่า 3,000 บาท</p>	<p>2</p> <p>1</p>
6. กลุ่มสุขภาพอนามัย		
27. บริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน	<p>-มีสถานอนามัยผดุงครรภ์หรือโรงพยาบาลหรือมี สสช. ตั้งอยู่ หรือมี ผสส. หรือมี อสม. หรือมีกองทุนยาเวชภัณฑ์โดยคณะกรรมการกองทุนยาผ่านการอบรม</p> <p>-มีหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนตั้งอยู่และให้บริการ หรือ มีกองทุนยาเวชภัณฑ์ แต่คณะกรรมการกองทุนยาไม่ได้รับการอบรม</p> <p>-ไม่มีบริการด้านสาธารณสุข</p>	<p>3</p> <p>2</p> <p>1</p>
28. การได้รับบริการด้านสาธารณสุข	<p>เมื่อเจ็บป่วยรุนแรงใช้เวลาเดินทางไปรับการรักษาพยาบาลจากสถานพยาบาลของรัฐไม่เกิน 1 ชั่วโมง</p> <p>เมื่อเจ็บป่วยรุนแรงใช้เวลาเดินทางไปรับการรักษาพยาบาลจากสถานพยาบาลของรัฐ</p> <p>-มากกว่า 1 ชั่วโมง แต่ไม่เกิน 2 ชั่วโมง</p> <p>-มากกว่า 2 ชั่วโมง</p>	<p>3</p> <p>2</p> <p>1</p>
29. การใช้ส้วม	<p>มีการใช้ส้วม</p> <p>-มากกว่าร้อยละ 60 ของหลังคาเรือนทั้งหมด</p> <p>-ระหว่าง 30-60 ของหลังคาเรือนทั้งหมด</p> <p>-น้อยกว่าร้อยละ 30 ของหลังคาเรือนทั้งหมด</p>	<p>3</p> <p>2</p> <p>1</p>
30. สุขภาพอนามัย	<p>พิจารณาจากหลักเกณฑ์ข้อ ก และ ข แล้วใช้ข้อที่คะแนนต่ำสุดเป็นเกณฑ์</p> <p>ก. เกณฑ์เด็ก (แรกเกิด - 14 ปี) ในรอบปีที่ผ่านมา</p>	

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การชี้วัด	คะแนน
31. การรักษาพยาบาล	-ไม่มีการป่วยด้วยโรคใดโรคหนึ่ง ดังนี้	3
	ระบบทางเดินอาหาร(โรคท้องร่วง,ทางเดินอาหาร)	
	คอติบ ไอกรน บาดทะยัก โปลิโอ วัณโรค	
	-มีการป่วยด้วยโรคใดโรคหนึ่ง ดังนี้	2
	(โรคท้องร่วง,ทางเดินอาหาร) คอติบ ไอกรน	
	บาดทะยัก โปลิโอ วัณโรค	
	-มีการตายด้วยโรคใดโรคหนึ่ง ดังนี้	1
	(โรคท้องร่วง ทางเดินอาหาร) คอติบ ไอกรน	
	บาดทะยัก โปลิโอ วัณโรค	
	ข.เกณฑ์ผู้ใหญ่(อายุ 14 ปีขึ้นไป)ในรอบปีที่ผ่านมา	
	-ไม่มีการป่วยด้วยโรคใดโรคหนึ่ง ดังนี้	3
	วัณโรค มาลาเรีย	
-มีการป่วยด้วยโรคใดโรคหนึ่ง ดังนี้	2	
วัณโรค มาลาเรีย		
-มีการตายด้วยโรคใดโรคหนึ่ง ดังนี้	1	
วัณโรค มาลาเรีย		
32. น้ำหนักเด็กแรกเกิด	เมื่อมีการเจ็บป่วยเล็กน้อย ส่วนมากไปรับบริการ	
รักษาพยาบาลจาก	-สถานพยาบาลต่างๆ ของรัฐหรือ อสม.ในหมู่บ้าน	3
หรือหมอสอนศาสนา	-หน่วยเคลื่อนที่พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา	2
หรือหมอยาพื้นบ้าน	-ซื้อยามากินเอง หรือ หมอผีในหมู่บ้าน รักษา	1
แบบไสยศาสตร์	เด็กแรกเกิดมีน้ำหนัก มากกว่า 3000 กรัม	
33. เด็กแรกเกิด-5 ปี.	-มากกว่าร้อยละ 60 ของเด็กเกิด	3
ขาดสารอาหาร	-ร้อยละ 50-60 ของเด็กเกิด	2
ขาดสารอาหาร	-น้อยกว่าร้อยละ 50 ของเด็กเกิด	1
ขาดสารอาหาร	-ไม่มีเด็กขาดสารอาหาร ระดับ 2,3	3
ขาดสารอาหาร	-ขาดสารอาหารระดับ 2,3 รวมกันไม่เกิน	2
ขาดสารอาหาร	ร้อยละ 5 ของเด็กอายุไม่เกิน 5 ปี.	
ขาดสารอาหาร	-ขาดสารอาหารระดับ 2,3 รวมกันมากกว่า	1
ขาดสารอาหาร	ร้อยละ 5 ของเด็กอายุไม่เกิน 5 ปี.	

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การชี้วัด	คะแนน
34. การระวังรักษาอนามัยหญิงมีครรภ์	<p>หญิงมีครรภ์ส่วนใหญ่ได้รับ</p> <p>-การฉีดวัคซีนป้องกันโรคบาดทะยักตามเกณฑ์ ได้รับคำปรึกษาแนะนำในการรักษาครรภ์ /และ ได้รับการทำคลอดจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือผดุงครรภ์</p> <p>-การฉีดวัคซีนป้องกันโรคบาดทะยักตามเกณฑ์ หรือได้รับคำปรึกษาในการรักษาครรภ์ หรือได้รับการทำคลอดจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือ ผดุงครรภ์</p> <p>-ไม่ได้รับบริการเลย</p>	<p>3</p> <p>2</p> <p>1</p>
35. การระวังรักษาอนามัยเด็ก	<p>การระวังรักษาอนามัยเด็ก</p> <p>-ต่ำกว่า 5 ปี ได้รับการชั่งน้ำหนักเพื่อเฝ้าระวังทางโภชนาการ และต่ำกว่า 1 ปี ได้รับวัคซีนป้องกันโรค วัณโรค คอตีบ บาดทะยัก โปลิโอ และหัด ครบตามเกณฑ์</p> <p>-ต่ำกว่า 5 ปี ได้รับการชั่งน้ำหนัก เพื่อเฝ้าระวังทางโภชนาการและ ต่ำกว่า 1 ปี ได้รับวัคซีนป้องกัน วัณโรค คอตีบ บาดทะยัก/โปลิโอ หัด ครบตามเกณฑ์</p> <p>-ไม่ได้รับบริการเลย</p>	<p>3</p> <p>2</p> <p>1</p>
36. การวางแผนครอบครัว	<p>-คู่สมรสที่ภรรยาอายุระหว่าง 15-44 ปี กุมกำเนิดด้วยวิธีการต่าง ๆ</p> <p>มากกว่า 60 % ของคู่สมรส (15-44 ปี)</p> <p>ระหว่าง 50-60 % ของคู่สมรส (15-44 ปี)</p> <p>น้อยกว่า 50 % ของคู่สมรส (15-44 ปี)</p>	<p>3</p> <p>2</p> <p>1</p>
7. กลุ่มความรู้การศึกษ และวัฒนธรรม	<p>37. พูดภาษาไทยไม่ได้</p> <p>คนในหมู่บ้าน กลุ่มบ้านที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไป พูดภาษาไทยไม่ได้</p> <p>-น้อยกว่าร้อยละ 25</p> <p>-ระหว่างร้อยละ 25-50</p> <p>-มากกว่าร้อยละ 50</p>	<p>3</p> <p>2</p> <p>1</p>

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การชี้วัด	คะแนน
38. ระดับการศึกษา	<p>พิจารณาตามหลักเกณฑ์ข้อ ก ก่อนถ้าข้อ ก ได้คะแนน 3 หรือ 2 ใช้คะแนนข้อ ก เป็นเกณฑ์ ถ้าข้อ ก ได้คะแนนเป็น 1 ใช้หลักข้อ ข เป็นเกณฑ์</p> <p>ก. คนในหมู่บ้าน/กลุ่มบ้านนี้ จบการศึกษาระดับ ป.6 หรือสูงกว่า</p> <ul style="list-style-type: none"> -มากกว่า ร้อยละ 10 -ระหว่าง ร้อยละ 5-10 -น้อยกว่า ร้อยละ 5 <p>ข.อ่านเขียนภาษาไทยไม่ได้</p> <ul style="list-style-type: none"> -น้อยกว่า ร้อยละ 40 -ระหว่าง ร้อยละ 40-70 -มากกว่า ร้อยละ 70 	<p>3</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>1</p>
39. การมีโอกาสได้รับการศึกษาภาคบังคับ	<p>เด็กในหมู่บ้านกำลังเรียนการศึกษาภาคบังคับ</p> <ul style="list-style-type: none"> -มากกว่าร้อยละ 80 ของเด็กในช่วงอายุ 6-15 ปี. -ระหว่างร้อยละ 60-80 ของเด็กในช่วงอายุ 6-15 ปี. -น้อยกว่าร้อยละ 60 ของเด็กในช่วงอายุ 6-15 ปี. 	<p>3</p> <p>2</p> <p>1</p>
40. อัตราการเรียนต่อของประชาชน	<p>เด็กเยาวชนในช่วงอายุ 15-25 ปี กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หรือ สูงกว่า</p> <ul style="list-style-type: none"> -มากกว่าร้อยละ 30 -ระหว่างร้อยละ 10-30 -น้อยกว่าร้อยละ 10 	<p>3</p> <p>2</p> <p>1</p>
41. สถานที่ให้ความรู้	<ul style="list-style-type: none"> -มีโรงเรียนประถมศึกษา หรือศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา -มีโรงเรียนชั่วคราว -ไม่มีอย่างใดอย่างหนึ่ง 	<p>3</p> <p>2</p> <p>1</p>
42. สถานที่ให้บริการข่าวสารข้อมูล	<ul style="list-style-type: none"> -มีห้องสมุดประชาชนหรือห้องสมุดโรงเรียนหรือห้องสมุดวัด -มีที่อ่าน นสพ.หรือหอกระจายข่าว -ไม่มีสถานที่บริการข่าวสารข้อมูลอย่างใดอย่างหนึ่งเลย 	<p>3</p> <p>2</p> <p>1</p>

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การชี้วัด	คะแนน
43. การให้ความรู้ ด้านคุณภาพชีวิต	จำนวนครั้งที่ใช้ในการพิจารณา คือคนในหมู่บ้าน ได้รับความรู้เกี่ยวกับการฝึกอบรมและสาธิตด้าน อาชีพและการศึกษาและการฝึกอบรมคุณธรรม และการฝึกอบรมด้านสุขภาพ -มากกว่า 6 ครั้ง -ระหว่าง 3-6 ครั้ง -น้อยกว่า 3 ครั้ง	3 2 1
44. กิจกรรมทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม	จัดกิจกรรมทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี -มากกว่า 5 ครั้งต่อปี. -ระหว่าง 2-5 ครั้งต่อปี. -น้อยกว่า 2 ครั้งต่อปี.	3 2 1
45. การเผยแพร่ศาสนา	-มีพระธรรมจาริก หรือพระสงฆ์ หรือหมอสอนศาสนา เข้า มาเผยแพร่ -อยู่ประจำ หรือทุกเดือน หรือทุก 3 เดือน -ทุก 6 เดือน หรือทุกปี หรือไม่แน่นอน -ไม่มีเลย	3 2 1
8. กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม		
46. การปลูกป่า	-มีการปลูกป่าไม่ใช้สอย ป่าอนุรักษ์ทั้ง 2 ประเภท -มีการปลูกป่าไม่ใช้สอย หรือปลูกป่าอนุรักษ์ประเภทใด ประเภทหนึ่ง -ไม่มีการปลูกป่าเลย	3 2 1
47. การอนุรักษ์พื้นที่ เพาะปลูก	-ใช้มาตรการอนุรักษ์ทั้งหมดหรือประมาณ 3/4 -ใช้มาตรการอนุรักษ์ ครึ่งหนึ่ง -ใช้มาตรการอนุรักษ์น้อยกว่าครึ่งหนึ่ง	3 2 1
48. องค์การด้านการอนุรักษ์	-มีองค์กรและมีสมาชิก ของครอบครัวทั้งหมด -เกินกว่าร้อยละ 50 -น้อยกว่าร้อยละ 50 -ไม่มีองค์กร	3 2 1
9. กลุ่มปัญหาสุขภาพจิต		
49. การปลูกฝิ่น	-จำนวนครอบครัวที่ปลูกฝิ่นไม่เกินร้อยละ 5 ของ ครอบครัวทั้งหมดหรือพื้นที่ปลูกฝิ่นไม่เกิน 15 ไร่	3

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การชี้วัด	คะแนน
50. การเสพยาเสพติด	-จำนวนครอบครัวที่ปลูกฝิ่นร้อยละ 5-10 ของครอบครัวทั้งหมด หรือ ปลูกฝิ่น 15-30 ไร่	2
	-จำนวนครอบครัวที่ปลูกฝิ่นมากกว่าร้อยละ 10 ของครอบครัวทั้งหมดหรือปลูกฝิ่นมากกว่า 30 ไร่	1
	-มีผู้เสพยาเสพติดฝิ่นกัญชา/ยาเสพติดชนิดอื่นไม่เกินร้อยละ 5 ของ จน.ประชากรทั้งหมดโดยไม่มีผู้เสพยาเฮโรอีน	3
	-มีผู้เสพยาเสพติดฝิ่นกัญชา/ยาเสพติดอื่นร้อยละ 5-10 ของประชากรทั้งหมดโดยไม่มีผู้เสพยาเฮโรอีน	2
51. การบำบัด	-มีผู้เสพยาเสพติดฝิ่นกัญชา/ยาเสพติดอื่นมากกว่าร้อยละ 10 หรือมีผู้เสพยาเฮโรอีน	1
	-มีการบำบัดรักษามากกว่าร้อยละ 50 ของผู้เสพยาเสพติด	3
	-มีการบำบัดรักษาระหว่างร้อยละ 25-50 ของผู้เสพยาเสพติด	2
	-มีการบำบัดรักษาน้อยกว่าร้อยละ 25 ของผู้เสพยาเสพติด	1
10. กลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม		
52. ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่	-ไม่มีผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่	3
	-มีจำนวนผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ไม่เกินร้อยละ 5	2
	-มีจำนวนผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่มากกว่าร้อยละ 5	1
53. คนพิการช่วยเหลือตนเองไม่ได้และไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่	-ไม่มีคนพิการที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้และไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่	3
	-มีคนพิการที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้และไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ไม่เกินร้อยละ 5	2
	-มีคนพิการที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้และไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่มากกว่าร้อยละ 5	1
54. เด็กกำพร้าไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่	-ไม่มีเด็กกำพร้าที่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่	3
	-มีเด็กกำพร้าที่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ไม่เกินร้อยละ 5	2
	-มีเด็กกำพร้าที่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่มากกว่าร้อยละ 5	1
55. เด็กถูกทอดทิ้ง	-ไม่มีเด็กถูกพ่อแม่ทอดทิ้ง ที่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่	3

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การชี้วัด	คะแนน
56. ครอบครัวยากไร้	<p>-มีเด็กถูกพ่อแม่ทอดทิ้ง ที่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ ไม่เกินร้อยละ 5</p> <p>-มีเด็กถูกทอดทิ้งที่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่มากกว่า ร้อยละ 5</p> <p>ให้พิจารณาตามหลักเกณฑ์ของข้อ ก. ก่อน ถ้าข้อ ก. ได้คะแนน 3 หรือ 2 ให้เลือกเป็นเกณฑ์ ถ้า ข้อ ก. ได้คะแนน 1 ให้พิจารณาข้อ ข. เป็นเกณฑ์</p> <p>ก. จำนวนหลังคาเรือนที่มีรายได้และผลผลิตไม่พอกินพอใช้ต้องกู้ยืม</p> <p>-ไม่มี</p> <p>-ไม่เกินร้อยละ 10</p> <p>-มากกว่าร้อยละ 10</p> <p>ข. จำนวนครอบครัวมีรายได้</p> <p>-มีรายได้ตั้งแต่ 12,000 บาท/ครอบครัว/ปี ขึ้นไป</p> <p>-มีรายได้ต่ำกว่า 12,000 บาท/ครอบครัว/ปี ไม่เกิน ร้อยละ 10</p> <p>-มีรายได้ต่ำกว่า 12,000 บาท/ครอบครัว/ปี มากกว่า ร้อยละ 10 ครอบครัวทั้งหมด</p>	<p>2</p> <p>1</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>1</p>
57. การค้าประเวณี	<p>-ไม่เคยมีหญิงในหมู่บ้าน/กลุ่มบ้านค้าประเวณี และในรอบปีที่ผ่านมาไม่มีหญิงค้าประเวณี</p> <p>-เคยมีหญิงในหมู่บ้าน/กลุ่มบ้านค้าประเวณี และในรอบปีที่ผ่านมาไม่มีหญิงค้าประเวณี</p> <p>-ในรอบปีที่ผ่านมา มีหญิงในหมู่บ้าน/กลุ่มบ้านค้าประเวณี</p>	<p>3</p> <p>2</p> <p>1</p>
58. หญิงทำงานในสถานบริการ	<p>-ไม่มีหญิงในหมู่บ้าน/กลุ่มบ้านนี้ไปทำงานในสถาน เจริญหรือสถานบริการ</p> <p>-มีหญิงในหมู่บ้าน/กลุ่มบ้านนี้ ไปทำงานในหรือสถาน บริการไม่เกินร้อยละ 2</p> <p>-มีหญิงในหมู่บ้าน/กลุ่มบ้านนี้อายุระหว่าง 15-45 ปี ไปทำงานในหรือสถานบริการเกินร้อยละ 2</p>	<p>3</p> <p>2</p> <p>1</p>
59. เอดส์	<p>-ไม่มีผู้ป่วย/ตายด้วยโรคเอดส์ ไม่มีกลุ่มเสี่ยงและได้รับการบริการข่าวสาร</p>	<p>3</p>